

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА МУЗЕЙНО-
ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
Кафедра туристичного бізнесу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня
зі спеціальності 242 «Туризм»
освітньо-професійної програми «Туризмознавство»

АНИЩЕНКО АЛЛИ ПЕТРІВНИ

Допущено до захисту:
завідувач кафедри:
доктор культурології, доцент

Божко
Любов
Дмитрівна

Науковий керівник:
канд.пед.наук, доцент

Редіна
Валентина
Андріївна

Харків – 2020

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота містить: 74 с., 1 табл., 3 додатки, 83 джерела.

Об'єкт дослідження – підготовка бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Мета дослідження – на основі аналізу формування туристської освіти науково обґрунтувати, змістовно розробити концептуальний проект застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» на кафедрі туристичного бізнесу Харківської державної академії культури.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що розроблено концепцію проекту інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 Туризм у Харківській державній академії культури.

Практична значимість роботи: розроблений концептуальний проект інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури стане підґрунтям для удосконалення сучасної системи підготовки фахівців туристичного бізнесу на кафедрі туристичного бізнесу.

В першому розділі досліджено практику підготовки фахівців туристичного бізнесу в західних, європейських країнах та в Україні.

В другому розділі обґрунтовано підходи до розробки освітніх програм підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» та розроблено концептуальний проект застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури.

Ключові слова: бакалаври, дуальна освіта, інклюзивний підхід, інноваційна діяльність, методи навчання, міжнародна діяльність, освітні програми, проектний підхід, туристська освіта.

ABSTRACT

Qualification work contains: 73 pages, 1 table, 3 appendices, 83 sources.

The object of research is the training of bachelors in the specialty 242 "Tourism".

The purpose of the study is to scientifically substantiate, meaningfully develop a conceptual project of application of the policy of innovative approaches to training bachelors of specialty 242 "Tourism" at the Department of Tourism Business of Kharkiv State Academy of Culture.

The scientific novelty of the work is that the concept of the project of innovative approaches to the preparation of bachelors of the specialty 242 Tourism at the Kharkiv State Academy of Culture has been developed.

Practical significance of the work: the developed conceptual project of innovative approaches to training bachelors of specialty 242 "Tourism" at the Kharkiv State Academy of Culture will be the basis for improving the modern system of training tourism professionals at the Department of Tourism Business. The first section examines the practice of training tourism business professionals in Western, European countries and Ukraine.

The second section substantiates the approaches to the development of educational programs for bachelors of specialty 242 "Tourism" and developed a conceptual project for the application of a policy of innovative approaches to training bachelors of 242 "Tourism" at the Kharkiv State Academy of Culture.

Key words: bachelors, dual education, inclusive approach, innovative activity, teaching methods, international activity, educational programs, project approach, tourist education.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
1.1. Специфіка навчання професіоналів в галузі туризму в західних країнах.....	8
1.2. Особливості підготовки фахівців туристичного бізнесу в європейських країнах	14
1.3. Аналіз специфіки підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» в закладах вищої освіти України.....	19
Висновки до Розділу1.....	26
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПРОЕКТУ ПРОГРАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 242 «ТУРИЗМ»	
2.1. Теоретичне обґрунтування концептуального проєкту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури.....	29
2.2. Особливості практичної реалізації концептуального проєкту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури.....	36
2.3. Методичні рекомендації щодо застосування сучасних методів навчання у викладанні туристознавчих дисциплін на кафедрі туристичного бізнесу Харківської державної академії культури.....	44
Висновки до Розділу 2.....	47
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження: Інтеграція України до світового та Європейського туристичного суспільства потребує модернізації професійної туристичної освіти. Міністерство освіти та науки в Україні продовжує модернізацію системи вищої освіти у відповідності до нових соціально-економічних умов, кардинальної зміни ринку праці та підвищення вимог до випускників навчальних закладів, загострення конкуренції в туристичному бізнесі.

Нові умови функціонування економіки, світова пандемія КОВІД-19, сучасна українська стратегія розвитку внутрішнього туризму, світовий розвиток відновлюваного туризму, формування туристичного привабливого іміджу України та налагодження міжнародної співпраці, збільшення питомої ваги України в міжнародному туризмі висувають вимоги до кадрового забезпечення туристичної індустрії та фундаментального навчання в навчальних закладах України.

Врахування особливостей сучасного світу в організації підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери гальмуються протиріччям між сучасними тенденціями розвитку туристичного ринку в світі та недосконалою підготовкою та рівнем кваліфікації спеціалістів, зайнятих в наданні туристичних послуг та формуванні нового інноваційного туристичного продукту; недооцінкою культурологічної, психологічної підготовки студентів; неврахування регіональних, етнонаціональних, соціальних особливостей в освітніх програмах підготовки.

Розв'язання визначених суперечностей вимагає розробки концептуальних інноваційних підходів до розробки освітніх програм підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Питання підготовки фахівців туристичної сфери аналізували Безкоровайна Л., Зязюн И, Квартальнов В., Кобзова С., Сақун

Л., Федорченко В., А. Парфіненко. Але в працях науковців недостатньо приділено увагу застосуванню проектного методу до впровадження

концептуальних інноваційних підходів до організації навчання майбутніх фахівців туристичної галузі, чим обумовлено вибір теми дослідження.

Гіпотеза – ефективність підготовки бакалаврів спеціальності 242 Туризм фахівців буде відповідати сучасним вимогам розвитку туризму за умови дослідження генези туристської освіти, виявлення її відмінних особливостей, врахування передових ідей зарубіжного й українського досвіду та специфіки навчального закладу, теоретичного обґрунтування концептуального проекту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Об’єкт – підготовка бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Предмет – концептуальний проект застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Мета – на основі аналізу формування туристської освіти науково обґрунтувати, змістовно розробити концептуальний проект застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» на кафедрі туристичного бізнесу Харківської державної академії культури.

Завдання:

1. Дослідити специфіку навчання професіоналів в галузі туризму в західних країнах.
2. Виявити особливості підготовки фахівців туристичного бізнесу в європейських країнах.
3. Проаналізувати специфіку підготовки бакалаврів спеціальності 242 Туризм в закладах вищої освіти України.
4. Науково обґрунтувати, змістовно розробити концептуальний проект програми інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

5. Надати методичні рекомендації щодо застосування сучасних методів навчання у викладанні туризмознавчих дисциплін на кафедрі туристичного бізнесу Харківської державної академії культури

Методологічне підґрунтя: теорії управління, системний, структурно-функціональний, прогностичний підходи, цілепокладання.

Методи:

теоретичні – узагальнення, системного та причинно-наслідкового аналізу, індукція, дедукція, пояснення;

емпіричні – спостереження, моделювання, проект.

Наукова новизна: полягає в тому, що розроблено концепцію проекту інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 Туризм у Харківській державній академії культури.

Теоретичне значення роботи: застосування проектного підходу в удосконаленні туристської освіти; використання практики запровадження туристської освіти в західних, європейських закладах вищої освіти, в Україні; використання напрямів інноваційного підходу до проектування освітніх програм для підготовки бакалаврів спеціалістів 242 «Туризм».

Практична значимість роботи: розроблений концептуальний проект інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури стане підґрунтям для удосконалення сучасної системи підготовки фахівців туристичного бізнесу на кафедрі туристичного бізнесу.

Структура роботи: вступ, 2 розділи, висновків до Розділів, загальних висновки, список використаних джерел із 83 найменувань, 3 додатків на 11 сторінках. Загальний обсяг роботи 74

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1. Специфіка навчання професіоналів в галузі туризму в зарубіжних країнах

Економічна ефективність як туристичного підприємства, так і туристичної галузі господарства залежить від якості підготовки фахівців. Основними рисами яких є стратегічне мислення та відповідальність. Навчальні заклади всіх рівнів акредитації готують студентів на основі освітньо-професійних програм. Вони визначають відповідні до фаху компетентності та результати навчання. Отриманні студентами знання, уміння, та навички формують ефективного фахового співробітника. Таким чином, питання освіти в галузі туризму тісно пов'язане з фаховою підготовкою та кадровою політикою в сфері туризму.

Освіта туристська - галузь невиробничої сфери країни. Завданням якої є навчання та отримання професійних знань і навичок. Вони будуть застосовуватися у практичній діяльності [30]. Енциклопедичний словник-довідник з туризму визначає, освіта в туризмі являє собою педагогічний процес навчання та перепідготовки фахівців сфери туризму [61].

Туристська освіта регламентується нормативно-правовими актами України у галузі туристської освіти: Закон України "Про вищу освіту" [39], Законом України "Про туризм" [48] та Стратегією розвитку туризму та курортів на період до 2026 року (напрямок - «Розвиток людських ресурсів») [47].

Розробкою нормативної бази з питань змісту підготовки фахівців в сфері туризму. Можна визначити провідних науковців туристського профілю: В. К. Федорченко, Н. А. Фоменко, Л. І. Поважна, С. В. Бардаш, Г.

С. Цехмістрова, Б. П. Яценко, О. О. Любіцева, І. І. Волкова, І. М. Мініч, В. П. Погрібняк та інші.

На сьогодні, зважаючи на рішення Болонської конвенції заклади освіти України, що готують фахівців туризму, інтегрується в міжнародний освітній простір [61].

Підготовка нового фахівця ґрунтується на основі компетентнісного підходу та студентоцентрованого навчання, що сприяє європейській і світовій інтеграції. Навчальні заклади формують свою автономність, створюють положення про забезпечення якості освіти, запроваджують сучасні методи викладання дисциплін. Гнучкість, оперативність, нові концепції і підходи запровадження сучасних понять модернізують практику реалізації вищої освіти [50].

За твердженням О. Є. Кашинської, сучасну підготовку фахівців сфери туризму можна поділити на дві системи:

- спеціалізована професійна підготовка для туристичних підприємств;
- підготовка фахівців для суміжних галузей національної економіки [16, с. 157].

За визначенням С.А.Гринька, ці системи мають три освітні рівні: на першому спеціалісти оволодівають знаннями з організаційних та стратегічних питань діяльності туристичного підприємства, на другому - використання технологій та методів управління; на третьому – виконання конкретних професійних завдань [12].

Таким чином, підготовка фахівців сфери туризму ґрунтується на законодавстві України, спирається на Європейський досвід, використовує дві системи підготовки фахівців.

Підготовка фахівців у сфері туризму розпочалась із США. Розглянемо більш детально досвід навчання професіоналів у галузі туризму в США. Система вищої освіти в США є однією з найрозвиненіших в світі і вважається однією з найдосконаліших. Для реалізації прагнення працювати в туризмі існує декілька можливостей - робота в туристичній агенції або формальна

освіта у приватних патентних школах. Туристські школи, туристичні агенції та інші організації пропонують курси (денні або вечірні). Основні уміння та навички можна отримати за 6-18 тижнів. Навчальні заклади пропонують двох - і чотирьох річні освітні програми «Туризм і подорожі» [65].

Американські освітні програми у сфері туристичного навчання поділяються за двома типами: освіта протягом життя (академічна освіта) з отриманням спеціальності. Другий тип - професійний розвиток в процесі освоєння сертифікованих програм студентами, які вже працюють менеджерами та бажають підвищити свою кваліфікацію. Професійне стажування відбувається 12-16 тижнів в реальному секторі економіки з повною зайнятістю.

Один з американських закладів освіти у сфері підготовки кадрів для туризму є Технологічний інститут Рочестера. Заклад був заснований в 1829 році. Тут пропонується освітня програма в готельному і туристичному менеджменті, яка відрізняється своєю бізнес-спрямованістю. Особлива увага приділяється вивченню лідерства, керівництва, розвитку і маркетингу готельного бізнесу. Навчальна програма також включає в себе такі дисципліни, як фінанси і бренд-менеджмент. Університет дає студентам можливість здобувати освіту в гнучкому графіку. Навчатися за програмою магістратури тут можна за очною, заочною та он-лайн-формою, а також вечорами або у вихідні.

У США освіту у галузі туризму надає і Університет Джонсона і Вельса (ДВУ, «JWU»). Це приватний університет з головним кампусом у Провіденсі у Род-Айленді. Був створений у 1914 році Гертрудою І. Джонсон та Мері Т. Вельс як бізнес-школа. На січень 2020 року у навчальному закладі освіти отримують 12930 студентів [82]. Освітня програма «Туризм і управління туристичною агенцією» вивчає індустрію подорожей, продукти, послуги в туризмі. Особлива увага приділяється вивченню туристських ринків; дозвілля і активного туризму; мотивації подорожей. Освітня програма

«Готельні операції і менеджмент» готує фахівців для роботи в готелях [65]. Навчальні плани – це дисципліни теоретичного практичного блоків [65, 82].

Отже, саме в США розпочалась підготовка фахівців сфери туризму, що має декілька напрямів: сертифіковані програми на робочому місці, академічна освіти, стажування та підвищення кваліфікації.

Канадські навчальні заклади також пропонують освітні програми для підготовки спеціалістів для туристичної галузі. Навчання ґрунтується на міжнародному досвіді [73].

За свідченням Г. В. Черній, освітні програми в Канаді поєднують декілька моделей підготовки фахівців туристичного бізнесу. Короткострокові програми та академічне навчання. Половина навчального часу відведена на практичну підготовку. Освітні програми розроблені для опанування секретами гостинності та підготовки керівних кадрів у туризмі. Розробляються вони з початку 2000-х років, що пояснюється невизначеністю попиту на туристичні послуги та продукти. Впливає відсутність інтересу серед роботодавців та конкуренція з туристичним ринком США [70].

Першопроходцем Австралійської система освіти в галузі туризму стала Сіднейська академія бізнесу й туризму. Тут розроблені освітні програми для вивчення туристичного бізнесу та менеджменту. Сертифікат третього ступеня дозволяє стати ефективними працівником в агентстві, авіакомпанії тощо. Програми передбачають двотижневу практику [65].

Починаючи з 1989 р. Сіднейська готельна школа була частиною «Inter Continental Sydney». На цей час вона співпрацює з багатьма провідними туристичними та готельними організаціями в Австралії та в усьому світі. «Hotel School Sydney» надає деякі переваги. Отримання оплачуваної роботи, відповідної до університетського рівня. Працевлаштування випускників з високим потенціалом. Досконалість викладання та навчання. Дотримання академічної доброчесності. Міцні галузеві зв'язки. Можливість вступу до аспірантури [80].

Таким чином, австралійська школа підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери зосереджується на практичній підготовці, надає можливість практикуватись на базі відомих готелів, залучає туристичні підприємства до розробки освітніх програм. Підготовка фахівців є вузькоспеціалізованою але остаточно ще не сформувалась.

Туристську освіту у Китаї здійснює Державний Гонконгський політехнічний університет («Hong Kong Polytechnic», «HKPU» або «PolyU»). Це навчальний заклад суспільного типу, в який можуть вступати студенти зі всього світу. Створений він в 1937 р., як Торгова школа, яка не надавала вищої освіти. В 1995 р. уряд Китаю надав закладу статус Міжнародного університету. Це сучасний навчальний заклад. Навчальний процес вибудований за принципом використання міжнародного досвіду та обміну знаннями. Половина викладачів – закордонні фахівці, які викладають та працюють у міжнародних компаніях. В університеті функціонує Факультет готельного та туристичного менеджменту [8].

Окрім Гонконгського політехнічного університету у цьому напрямку освіти працює і Хайнанський Університет. Його було створено в 1983 році. В 2007 р. він був поєднаний з Хайнанським Південно-Китайським тропічним сільськогосподарським Університетом. У Хайнанському університеті як структурному підрозділі функціонує Інститут туристичного та готельно-ресторанного бізнесу. Тут навчається приблизно чотири тисячі студентів. Напрями підготовки студентів – туристичне управління, менеджмент в туризмі. Ці напрями є найсильнішим в університеті. Ще один навчальний заклад Китаю з туристичним напрямком – Саньяський інститут авіації і туризму. Це вищий навчальний заклад, створений за стандартами Уряду провінції Хайнань та Міністерства освіти Китаю. Розроблена концепція Професійної структури та схеми навігації і туризму. Спеціальності, за яким готують в коледжі – авіація, навігація, туризм. Навчаються більше 7900 студентів. Вивчають такі дисципліни, як готельний менеджмент, управління туризмом, авіаційна харчова технологія, управління

міжнародними кризними екіпажами, бухгалтерський облік, транскордонна електронна комерція. Іноземних студентів приймають на спеціальності: Авіаційний сервіс, Управління готельною справою, Управління туристичною справою.

В Японії туристська освіта почала формуватися зі створення першої міжнародної школи готелів. З 1963 по 2006 р.р. в університеті «Тойо» були створені кафедри туризму та Університет туризму в Осаці. Перший туристичний клуб «Готельна дослідна група» був започаткований в університеті «Ріккьо». Це університетський науково-дослідний інститут. З 2000-х років в Японії туризм розглядається як національне питання [27].

П'ять вищих навчальних закладів Японії входять в топ 100 за даними «QS World University Rankings 2020». Мета навчання – розвиток фахівців з сучасними знаннями в галузі туризму. Освітня програма забезпечує володіння базовими знаннями з туризму; логічним аналізом; розумінням міжкультурного обміну. Особливо цінується здатність до критичного мислення; відповідальність за власну діяльність [83].

Навчальна програма з туризму передбачає чотирирічний період навчання на бакалаврському курсі. Один рік - навчання за кордоном з поглибленим вивченням англійської мови. Студенти засвоюють основні навички та методики. Протягом наступного періоду майбутні фахівці заглиблюються у теоретичну підготовку. Під час завершення студенти вивчають спеціальні дисципліни. В навчальному плані передбачені дисципліни, де акцент робиться на формуванні вміння збирати, аналізувати інформацію та формувати навички ефективного спілкування. В навчальному плані пропонують спеціалізовані дисципліни за вибором студента [83].

Отже, японська туристська освіта почала формуватися з 1935 р.. В наш час держава розглядає розвиток туризму як національне питання. Заклади вищої освіти Японії є одними з найпрестижніших у світ. Підготовка у вищих закладах освіти відбувається за рівнем бакалавр. Особливістю підготовки є

те, що з чотирьох років навчання – один рік передбачено для практичної підготовки.

Підготовка фахівців у сфері туризму розпочалась із США і натеper є найрозвиненішньою та найдосконалішою в світі. Типи отримання освіти - формальна освіта в приватних патентних школах та на робочому місці. Академічна освіта протягом життя в вищих закладах освіти – отримання спеціальності. Підвищення кваліфікації – професійне стажування.

Особлива увага приділяється вивченню лідерства, керівництва, розвитку і маркетингу туристичного бізнесу, вивченню туристичних ринків, активного дозвілля. Канадські, австралійські системи туристської освіти спираються на досвід США. Китай при розробці освітніх програм враховує національні особливості, залучає закордонних фахівців. В Японії туристська освіта є найпрестижнішою, оскільки освітні програми сприяють засвоєнню сучасних знань в галузі туризму. Особливо цінується сформовані здатності до критичного мислення; відповідальність за власну діяльність.

Дослідивши приклади туристської освіти в західних країнах (матеріал не є вичерпним), можна констатувати, що туристська освіта - педагогічний процес підготовки та перепідготовки фахівців сфери туризму, має національну специфіку, практичний напрям, в основному термін підготовки бакалаврів – чотири роки. Навчальні заклади, готуючи освітні програми, співпрацюють з роботодавцями.

1.2. Специфіка підготовки фахівців туристичного бізнесу в європейських країнах

Підготовка фахівців туристичної сфери в Європі розпочалась наприкінці XIX ст. Одна з перших шкіл підготовки спеціалістів туристичної сфери є швейцарська «Ecole hoteliere de Lausanne». До сьогодні Швейцарія залишається лідером у сфері підготовки кадрів для індустрії туризму.

Зокрема для готельного бізнесу, який є затребуваним серед моделей освіти в галузі туризму. З появою готелів, започатковуються і школи, де готують для них персонал. Пізніше з'явилися навчальні заклади, в програми яких, окрім дисциплін, пов'язаних готельним господарством, започаткована освітня програм «Подорожі та туризм». В більшості шкіл вивчаються три мови: англійська, французька, німецька. Освітні програми закладів вищої освіти готують фахівців для трьох сфер туризму - туристичної, ресторанної і готельної для підготовки за бакалаврським рівнем. Продовжити навчання можна на курсах, в магістратурі. Можна зробити висновок, що освітні програми в швейцарських навчальних закладах ефективно пов'язують теорію і практику. Базою багатьох шкіл є готелі [70, с. 547].

Отже, підготовка фахівців туристичної сфери в Європі розпочалась наприкінці XIX ст. у Швейцарії. Освітні програми приділять увагу вивченню декількох іноземних мов, розширюють предметну область підготовки, пропонують продовження навчання в магістратурі в Америці та Австралії.

Туристська освіта у Великій Британії зосереджена на формуванні компетентностних характеристиках фахівців туризму. Освітні програми пропонують значний вибір дисциплін з метою задоволення освітніх та соціальних потреб студентів. По суті британська моделі є саморегульованою та некерованою державними інституціями. Приділяється увага забезпеченню якості освіти.

Великобританія є туристично-конкурентоздатною в глобальному світі, зважаючи на якісну підготовку майбутніх фахівців. При розробці освітніх програм враховують національні стандарти, де кваліфікаційні рівні відображені в конкретному академічному та практичному навантаженні. Для тих, хто навчається, вони характеризується прагматизмом, прозорістю і зрозумілістю освітніх траєкторій, досягненням результатів освітньої діяльності. Для роботодавців є однозначне розуміння результатів освіти. Держава отримує працівників з якісними професійними характеристиками.

Британська система освіти не використовує профорієнтацію під час навчання але зважає на індивідуальний розвиток студента протягом життя [32].

«Coventry University London Campus Limited» («Coventry University London») є дочірньою компанією, яка повністю належить «Coventry University». Студентам доступні програми бакалаврату та магістратури в галузі гостинності і туризму дають студентам можливість отримати реальний досвід роботи під час стажувань в умовах реального бізнесу, консультаційних та підприємницьких проектів, що дозволяють студентам бути конкурентними на ринку праці [75].

Таким чином, Британська модель освіти в сфері туризму зосереджена на компетентностному підході в навчанні, орієнтована на індивідуальний вибір студента, є саморегульованою, незалежною від держави, відрізняється жорсткою прив'язкою до національних професійно-кваліфікаційних стандартів.

Французька система поєднує дві попередні системи туристської освіти [16, с.156-157]. Лідери туристської освіти у Франції Університет Невшатель, та Іститут Ветель Париж виховують у майбутніх фахів туристичного бізнесу ініціативність, вміння працювати в команді. Існує можливість отримати подвійний диплом.

Туристська освіта Федеративної Німеччини ґрунтується на системі професійної освіти [77]. Структура та організація професійної освіти є основою туристської освіти [4 с. 115].

Освітніми компонентами системи Німеччини є шкільна, професійна та вища освіта. Закінчивши школу, абітурієнти мають змогу обрати освітню програму для отримання професії в туризмі, ресторанному чи готельному бізнесі [64].

Як зазначає, директорка Інституту туризму Білоруського державного університету фізичної культури Сакун Л. В., що фундаментальне навчання (знання), технологічне навчання (інструмент для роботи) показують якості фахівця та актуальні для підготовки фахівців в галузі туризму [53, с.32].

Багаторічний досвід суміщення теоретичної та технологічної підготовки фахівців туристичного бізнесу обґрунтовує переважання дуальної освіти, що започаткована в Німеччині. Співробітництво навчальних закладів та туристичних підприємств надають широкі можливості для випускників [19].

Практика безпосередньої участі туристичних підприємств в формуванні освітніх програм є цікавим досвідом для України.

Отже, туристська підготовка фахівців Німеччини є однією з найефективніших в Європі, розпочалась вона в рамках «Fachhochschulen» (спеціалізованих вузів). Отримати освіту можна в професійній спеціалізованій школі (училище), в професійній школі (училище); у спеціалізованому професійному навчальному закладі (технікум, коледж, гімназія); в академії; у вузі. В Німеччині започаткована дуальна освіта.

Навчальні заклади, що готують фахівців для сфери туризму у Польщі готують за трьома ступенями: бакалаврський, ступінь спеціаліста, магістерський. Навчальний план розрахований на чотири роки та об'єднує різні дисципліни загальної та професійної підготовки. Взірцем для викладачів навчальних закладів є підготовка фахівців, здатних конкурувати на ринку праці [35, с.330].

Основний перелік предметів, які вивчають в університетах Польщі: основи туризму; готельна і ресторанна діяльність; правове регулювання туристичної діяльності; маркетинг; менеджмент; економіка; світова культура; країнознавство; іноземна мова.

Ірландський Університет Лімерика («UL») («Ollscoil Luimnigh») - вищий навчальний заклад. Заснований у 1972 році як Національний інститут вищої освіти. Став університетом у 1989 році. Це був перший університет, з часу незалежності Ірландії. В 1922 році відкрито Дублінський міський університет [81]. Він входить в число ста кращих молодих університетів світу (рейтинг «Times») і займає 35-е місце в рейтингу «значення наукових

досліджень» («Times»). У 2019р. був визнаний «ірландським університетом року» («Sunday Times») [81].

В Італії головну увагу при підготовці фахівців туризму приділяють організації практик за кордоном та формуванню особистісних якостей майбутнього фахівця. Вміння спілкуватися, бути соціально активним, мати організаторські навички виступають критеріями оцінки фахівця. На основі цих критеріїв видається міжнародний сертифікат. Його використовують як лист-рекомендацію [56, с. 23].

В Іспанії для підготовки фахівців в галузі туризму послуговуються американським досвідом та практикою Швейцарської школи «Les Roches». Особливістю програми є наявність теоретичного та практичних семестрів. Інтенсивність навчання дозволяє студенти за рік ефективно випробувати отримані знання та навички, працюючи у туристичній сфері в Іспанії та закордоном [18].

«EU Business School» (Європейський університет) утворений в 1973 році з кампусами в Барселоні, Женеві, Монтре і Мюнхені. Школа удостоєна чотирьох зірок в рейтингу провідних бізнес-шкіл «QS»; її програми «МВА» відносяться до кращих в рейтингу журналу «CEO». «EU» спирається на емпіричне навчання (аналіз, вирішення завдань). Студенти вчать у авторитетних бізнес-лідерів, відомих у всьому світі. Вони виступають в школі в якості запрошених лекторів [18].

Вищі заклади освіти Чехії (Празький Економічний університет) пропонують освітні програми, сформовані на основі співпраці з Асоціацією туризму та роботодавцями. Передбачена практична підготовка. Освітня програма «Туризм і регіональний розвиток» Празького економічного університету готує фахівців туризму на регіональному рівні [14, 76].

Таким чином, європейські заклади вищої освіти, що готують фахівців туристичної індустрії, в освітніх програмах передбачають значну частину практичної підготовки (50% від загальної кількості навчальних годин). Враховують особливості регіону. У студентів виховують соціальну

активність, ініціативність, толерантність. Особлива увага набуттю навичок вмінню працювати в команді, мати організаторські навички, ефективно спілкуватися. Освітні програми спрямовану не тільки на набуття професійних компетентностей, але ще сприяють особистісному зростанню випускника. До організації навчального процесу залучають викладачів провідних навчальних закладів, представників туристичних підприємства, міжнародних організацій.

1.3. Аналіз специфіки підготовка бакалаврів спеціальності 242 Туризм в закладах вищої освіти України

Інтеграція України до Європейської спільноти, нові соціально-економічні та політичні зміни потребує впровадження в практику підготовки бакалаврів спеціальності 242 Туризм інноваційних підходів до розробки освітніх програм. Нові фахівці спроможні забезпечити ефективне функціонування туристичної сфери в складних умовах світової кризи. Основоположними документами для організації професійної підготовки є: Конституції України [21], Закон України «Про вищу освіту» [39], «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» [40]. Дослідження досвіду підготовки фахівців галузі туризм дозволить врахувати особливості для розбудови ефективної вітчизняної системи [67, с.154]. Заклади вищої освіти активно конкурують за залучення абітурієнтів. Ця обставина вимагає творчо підходити до розробки освітніх програм. Необхідно враховувати специфіку навчального закладу. Залучати до її проектування представників виробничої сфери, мінімізувати розбіжності між теоретичною та практичною підготовкою [71, с.80].

В 2002 році Урядом України внесено доповнення до «Переліку напрямів і спеціальностей», введено новий напрям 0504 «Туризм» зі спеціальностями «Туризм», «Готельне господарство» на рівні «бакалавр – магістр» [66].

З цього часу розпочалась підготовка фахівців для сфери туризму. Станом на 2020 рік, згідно сайту Вступ.ОСВІТА.UA, підготовку бакалаврів за спеціальністю 242 Туризм здійснюють за 238 освітніми програмами у більш ніж 30 закладах вищої освіти України [7].

Таблиця 1.3.1.

Назви освітніх програм

№ з\п	Назва освітньої програми	Кількість освітніх програм	Прим.
1.	Бакалавр туризму	1	
2.	Міжнародний готельно-туристичний бізнес	2	
3.	Міжнародний туристичний бізнес	1	
4.	Міжнародний туризм	20	
5.	Економіка і організація туризму	7	
6.	Організація туристичного бізнесу	4	
7.	Туризм	194	82%
8.	Туристична діяльність	2	
9.	Туризмознавство	6	
10.	Туристичне обслуговування	3	
11.	Туристичний та готельно-ресторанний бізнес	1	
12.	Туризм і гостинність	1	
13.	Туристично-екскурсійне обслуговування	3	
14.	Туризм (морський та річковий)	1	
15.	Сталий туризм	3	
16.	Готельно-ресторанний сервіс	2	
17.	Готельно-ресторанний сервіс та туроперейтинг	2	
18.	Медичний та оздоровчий туризм	1	
19.	Цифровий туризм	4	
20.	Гастрономічний туризм	1	
21.	Лікувально-реабілітаційний та оздоровчий туризм	2	

Проаналізуємо, структуру освітніх програм.

Бакалавр з туризму (Факультет управління та економіки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова). В цій освітній програмі передбачені навчальні дисципліни, що допомагають ознайомитись зі специфікою обраної спеціальності [68].

Одеська національна академія харчових технологій пропонує абітурієнтам освітню програму Гастрономічний туризм. Навчальна програма передбачає вивчення дисциплін, пов'язаних з кулінарним, гастрономічним бізнесом. Можна акцентувати увагу на таких дисциплінах, як гастрономія країн світу, формування туристичних пакетів, організація роботи екскурсовода [28].

Готельно-ресторанний сервіс - освітня програма Львівського торговельно-економічного університету та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Сутність освітніх програм у наданні готельних та ресторанных послуг. Можна визначити цікаві дисципліни такі, як Організація анімаційних послуг, Технологія послуг гостинності, Державне регулювання туризму, Рецептивний туроперейтинг, Ініціативний туроперейтинг. Дисципліни вільного вибору студентів. Туристичний практикум, Web-технології в туризмі, Послуги гостинності в агротуризмі, Організація роботи сомельє, Організація МІСЕ обслуговування або Кейтеринг. Тобто, всі дисципліни і обов'язкові і вільного вибору студента відповідають та враховують специфіку освітньої програми [10, 57].

Розглянемо освітню програму Міжнародний готельно-туристичний бізнес на факультеті міжнародних економічних відносин Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. Університет пропонує професійні вибіркові дисципліни, з яких студенти обирають один із запропонованих мейджорів, тобто основних предметів. Управління міжнародним готельним бізнесом, Управління персоналом туристичного підприємства, Івент-технології та індустрія, Міжнародні стандарти якості у сфері обслуговування, Стратегічне управління міжнародним готельно-ресторанним бізнесом, Стратегічне управління міжнародним готельно-

ресторанним бізнесом, Міжнародний готельний бізнес, Управління міжнародним ресторанним бізнесом, Міжнародні стандарти якості готельно-ресторанних послуг, Державне регулювання діяльності суб'єктів готельно-ресторанного бізнесу, Устаткування закладів готельно-ресторанного господарства бізнес. Тобто запропоновані дисципліни за своєю суттю та назві відповідають факультету та назві освітній програми [9].

Освітня програма Медичний та оздоровчий туризм у Львівському торгівельно-економічному університеті спрямована на вивчення технології створення туристичного продукту медичного туризму; географії медичного туризму, організації обслуговування клієнтів медичного туризму, управління якістю послуг, кластери медичного туризму, рекреалогія та рекреаційні комплекси світу, міжнародний туризм, курортологія, стандарти курортного обслуговування [23].

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, кафедра туристичного бізнесу та країнознавства. На основі вивчення міжнародного досвіду провідних країн світу, міжнародного туристичного ринку і туристичних потоків визначила мейджори освітньої програми Міжнародний туризм. Це такі дисципліни, де вивчають організацію роботи туристичної компанії, організація роботи гіда, різні види туризму, дегустації в туризмі. Особливість програми – ретельне вивчення іноземних мов та отримання вмінь і навичок діяльності у сфері міжнародного туристичного бізнесу. Вибіркові компоненти, що заслуговують на увагу: Геополітичні та економічні зв'язки України, Україна в системі зовнішньо торгівельних зв'язків. Дисципліни: Методи прийняття управлінських рішень, Ризик-менеджмент в міжнародному туризмі, Виставковий бізнес, Дипломатичний та діловий протокол та етикет, Тренінг курс «Створення власного бізнесу» [26].

Одеська національна академія харчових технологій пропонує декілька освітніх програм: «Міжнародний туризм», «Гастрономічний туризм», «Туризм». Розглянемо більш детально освітню програму Туризм. Програма

передбачає ґрунтовну практичну підготовку. Базується на проходженні практики на базі провідних туристичних підприємств і закордонної практики за міжнародними договорами. Передбачено виконання міждисциплінарних курсових робіт. Використовуються інноваційні технології, що мають прикладний характер та індивідуальний об'єкт дослідження [28].

На Природоохоронному факультеті Одеського державного екологічного університету розроблена освітня програма Сталий туризм. Освітня програма зосереджена на комплексному підході до підготовки майбутніх фахівців. Значна увага приділяється практичній підготовці. В навчальному плані можна відзначити ряд дисципліни. Екологізація туристичної діяльності, Екологічна оцінка планів, програм і проектів, Режим охорони природно-заповідного фонду, Екологічна економіка. Таким чином, програма відповідає стандарту підготовки бакалаврів спеціальності 242 Туризм і враховує специфіку і факультету і навчального закладу [55].

Навчально-науковий інститут морського бізнесу Одеського національного морського університету запрошує абітурієнтів на освітню програму Туризм (морський та річковий). Акцент на організації туризму морським та річковим транспортом. Крім стандартних знань і умінь за фахом Туризм студенти отримують знання і вміння з організації туристичного обслуговування в рамках морського і річкового круїзного бізнесу. Можливість вибору студентами навчальних дисциплін дозволяє кожному студенту сформуванню свій власний індивідуальний набір знань і компетенції. Високий рівень і значні обсяги викладання англійської мови в рамках підготовки забезпечують конкурентоспроможність випускників. В освітній програмі запропоновано дисципліни, що відповідають специфіці навчального закладу. Пасажирські термінали та пасажирські судна, Круїзний бізнес, Комерційне забезпечення туризму, Яхтовий круїзний бізнес, Поромні перевезення, Міські перевезення, Прогулянкові рейси, Якість та комфортабельність морських пасажирських перевезень [29].

В Національному авіаційному університеті (факультет міжнародних відносин) розроблена освітньо-професійна програма «Туризмознавство». Особливості освітньо-професійної програми полягають у можливості взяти навчальні модулі в університеті Альпен-Адрія (м. Клагенфурт, Австрія) і у Вищій школі туризму та екології (м. Суха Бескідська, Польща) згідно з угодами про співробітництво. Основний фокус освітньо-професійної програми університету - туризм як суспільний феномен [58]. Освітня програма передбачає вивчення таких дисциплін: Стандартизація, Державне регулювання в туризмі, Маркетингове дослідження, Музеї світу, Основи медичного туризму, Менеджмент і маркетинг медичного туризму, Військова підготовка [59].

Географічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка пропонує абітурієнтам освітню програму Туристична діяльність. Особливістю програми є: широкий перелік вибіркових дисциплін; вивчення іноземних мов; виробничі та навчальні практики на базі підприємств туристичного профілю. Університет надає можливість маршрутних досліджень туристичних об'єктів та стажування за кордоном. Дисципліни, що передбачені в освітній програмі для вільного вибору студентів пов'язані з вивчення різних видів туризму, туристичних ресурсів, основ гостинності. Наприклад, Спелеотуризм, Спортивно-туристичне орієнтування, Туризм на природоохоронних територіях, Пізнавально-природничий туризм, Фестивальний та конференційний туризм, Туристичний супровід, Військово-подієвий туризм, організація військово-історичних турів [60].

На кафедрі туризму і рекреації факультету ресторанно-готельного та туристичного бізнесу Київського національного торговельно-економічного університету для підготовки здобувачів за освітнім ступенем бакалавр розроблено освітні програми. Міжнародний туризм, Економіка і організація туризму, Цифровий туризм. Розглянемо освітню програму Цифровий туризм. Дисципліни, що формують професійні компетентності: Організація туризму,

Web-дизайн і Web-програмування, Технології цифрового маркетингу. Випускник може обіймати такі посади: Фахівець із туристичного обслуговування, Організатор подорожей (екскурсій), Фахівець з розробки віртуального туристичного продукту та контенту, Менеджер з он-лайн-бронювань в туристичній сфері, Менеджер з он-лайн-продажів в туризмі, Фахівець із роботи у глобальних дистрибутивних системах в туризмі. Програма передбачає такі вибіркові компоненти. Естетика, Національні інтереси у світовій геополітиці та геоекономіці, Ораторське мистецтво, Технології розробки мобільних додатків, Трансфер технологій, Цифрові технології в рекламі. Слід звернути увагу на дисципліни: Безпека Інтернет ресурсів, Інтелектуальні системи, Платіжні системи, Електронна торгівля, Інтернет-технології в бізнесі, Інформаційні системи та технології в готельному та ресторанному бізнесі, Web-дизайн і Web-програмування [69].

Національний університет біоресурсів і природокористування України пропонує освітню програму Екологічний туризм. Акцент програми на забезпеченні дбайливого відношення до природних ресурсів [13].

Аналізуючи назви освітніх програм, можна зробити висновок, що з 238 освітніх програм 82% використовують назву освітньої програми «Туризм». Це призводить до знеособлення програми, втраті специфіки навчального закладу, як наслідок, невелика кількість заяв на вступ. Виключення складають навчальні заклади, що посідають високе місце в рейтингу навчальних закладів. Освітньо-професійні програми з назвою Туризм не викликають зацікавленості у абітурієнтів. Існує значна конкуренція серед закладів вищої освіти, що готують фахівців для туристичного бізнесу. Особливу яких увагу абітурієнтів привертають саме заклади, що займають високе місце в консолідованому рейтингу «Топ-200 Україна». Особливу увагу привертають освітні програми, що відображають специфіку навчального закладу, регіональну специфіку, розбудовують різні види туризму, сприяють розвитку вітчизняного туризму в умовах і світової економічної кризи і пандемії КОВІД -19.

Висновки до 1 Розділу

Туристська освіта - педагогічний процес підготовки та перепідготовки фахівців сфери туризму, що регулюється Законом України "Про вищу освіту", Законом України "Про туризм", Стратегією розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. Державний класифікатор ДК-003.95 визначає вимоги до працівників галузі туризму. Підготовка сучасного фахівця туристичної сфери ґрунтується на міжнародному досвіді.

Підготовка фахівців туристичного бізнесу розпочалась в США. Для того, щоб працювати в туризмі можна безпосередньо отримати роботу в туристичній агенції та пройти навчання на робочому місці або отримати академічну освіту.

Канадські навчальні заклади використовують міжнародний досвід у підготовці фахівців туристичного бізнесу. В Австралії Сіднейська академія бізнесу й туризму пропонує навчання за освітніми програмами для туристичного та готельного бізнесу. Готельна школа мають широкі можливості для стажування. Підготовка фахівців туристичного бізнесу є вузькоспеціалізованою але остаточно ще не сформувалася. Позитивним акцент є залучення туристичних підприємств до розробки освітніх програм.

У Китаї підготовку фахівців туристичного бізнесу розпочато в Державному Гонконгському політехнічному університеті, в Хайнаньському Університеті, Саньяському інституті авіації і туризму. Міністерство освіти Китаю приділяє значну увагу регіональному та соціальному розвитку, тому освітні програми спрямовані саме на розвиток туризму в регіонах.

Японська туристська освіта є однією з найпрестижніших у світі. За даними «QSW orld University Rankings 2020», в топ 100 входить п'ять японських університетів.

Перші освітні заклади з підготовки фахівців туристичної сфери з'явилися в Європі ще наприкінці XIX ст. Швейцарська школа «Ecole hoteliere de Lausanne» є лідером з підготовки кадрів для індустрії туризму.

Освіта в сфері туризму у Великій Британії зосереджена на компетентностному підході в навчанні. Підготовка орієнтована на індивідуальність студента, саморегульована; спирається на національний стандарт підготовки фахівців туристичної сфери. Можна відзначити такі навчальні заклади, що готують фахівців з туризму: «Coventry University London Campus Limited», Корнудолл-коледжі та в Борнмутському університеті.

Туристська освіта Німеччини пропонує широкий вибір шляхів та можливостей стати професіоналом в туристичній галузі. Отримати освіти у туристичному бізнесі можна в професійній спеціалізованій, професійній школі; у спеціалізованому професійному навчальному закладі; в академії; в вищому навчальному закладі. В Німеччині започаткована дуальна освіта. Досвід Німеччини у запровадженні дуальної освіти дозволяє роботодавцям самим готувати кадри для своїх потреб, слідкувати за процесом навчання і, як наслідок, підвищити якість освітнього процесу.

Характерною рисою туристської освіти в Польщі є її безперервність. Студенти опановують фундаментальні та професійні дисципліни, мають можливість пройти практичну підготовку.

Акцент італійської підготовки фахівців туристичного бізнесу - практична підготовка за кордоном та формування професійних компетенцій та особистісних якостей. Поряд з фаховою підготовкою значна увага приділяється розвитку особистості майбутнього фахівця.

В Іспанії навчальні заклади користуються досвідом американських колег. Особливістю такої підготовки є післядипломна освіта.

Яскравим представником навчальних закладів, що пропонують освітні програми підготовки фахівців туристичної галузі є Празький економічний університет. Дисципліни, що вивчають студенти, об'єднані в блоки: туризм, управління, регіональний розвиток. Значна увага приділяється формуванню особистості студента, його психологічної стійкості.

Конкуренція на ринку праці, пов'язаному з туризмом, спонукають навчальні заклади, вивчити закордонний досвід розробляти сучасні освітні програм підготовка бакалаврі спеціальності 242 Туризм. В Україні понад 50 навчальних закладів всіх рівнів акредитації пропонують 238 освітніх програм для підготовки майбутніх фахівців туризму, з них у 30 закладах вищої освіти.

Проаналізовано структуру освітніх програм різних навчальних закладів України, що мають високий рейтинг у «Топ-200 Україна». Освітні програми відображають специфіку навчального закладу, специфіку регіону. Аналізуючи назви освітніх програм, можна зробити висновок, що з 238 освітніх програм 82% використовують назву освітньої програми «Туризм». Ця обставина призводить до знеособлення програми, втраті специфіки навчального закладу, як наслідок, отримання невеликої кількості заяв на вступ ЗВО. Можна назвати такі освітні програми, як Гастрономічний туризм, Міжнародний готельно-туристичний бізнес; Медичний та оздоровчий туризм; Сталій туризм; Туризм (морський та річковий); Цифровий туризм, що відображають специфіку навчального закладу

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПРОЕКТУ ПРОГРАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 242 «ТУРИЗМ»

2.1. Теоритичне обґрунтування концептуального проєкту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури

Підготовка бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» в нових умовах світової кризи та пандемії КОВІД -19 вимагає нових підходів в організації навчання майбутніх фахівців туристичної сфери. Концептуальний проєкт застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури допоможе розробити нову освітню програму.

Мета проєкту – впровадження інноваційних підходів щодо підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» в сучасних умовах розвитку суспільства, світу.

Програмою передбачено 5 напрямів впровадження інновацій задля ефективної підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Суб'єктами впровадження інноваційних підходів є науково-педагогічний склад кафедри туристичного бізнесу закладу вищої освіти.

Місце впровадження – заклад вищої освіти, де розроблена освітня програма спеціальності 242 «Туризм».

Розглянемо більш детально інноваційні напрями підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Перший напрям - запровадження дуальної освіти в процес підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Для розвитку дуальної освіти в навчальному закладі необхідно покладатись на законодавство України та нормативні документи, зокрема на Положення про дуальну форму здобуття освіти [41].

Дуальна форма освіти передбачає залучення роботодавців до підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери, організація практики на робочому місці, де теоретичні знання мають бути доповнені практичними навичками. Саме на робочому місці студент має можливість ознайомитись зі своєю майбутньою професією, зрозуміти механізм діяльності підприємства, алгоритм взаємодії з клієнтами. Нові вимоги розробки освітніх програм потребують участі представників туристичного бізнесу у формуванні навчальних планів, проведенні практичної підготовки студентів, наданні професійних консультацій майбутнім фахівцям, мотивуванні студентів для відповідального навчання [51].

З 2018 року в Україні запроваджена Концепція, що обґрунтовує та пропонує алгоритм організації дуальної освіти, зокрема, в закладах вищої освіти [22].

Планом заходів згаданої Концепції пропонується в процесі запровадження дуальної освіти в навчальному закладі керуватись рекомендаціями, визначеними в Положенні про дуальну форму освіти. В цьому документі визначено порядок здобуття освіти, підстави для навчання за такою формою освіти, умови, що повинен створити навчальний заклад (Додаток 1).

Які переваги дуальної форми навчання можна визначити. Запровадження дуальної освіти вимагає від керівництва профільними структурами розробляти додаткові підзаконні акти щодо запровадження дуальної освіти в навчальних закладах. Розробляти та корегувати стандарти надання освітніх послуг. Залучати підприємців до організації навчального процесу в закладах вищої освіти. Приділяти підвищену увагу забезпеченню якості освіти. Досліджувати умови формування та процес реалізації дуальної освіти. Залучати фасилітаторів з практичним досвідом до навчального

процесу в закладі вищої освіти. Визначати та враховувати сучасні вимоги до професійної компетентності майбутніх фахівців туристичної сфери [51].

Другим напрямом концептуального проєкту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» є налагодження міжнародного співробітництва з закладами вищої освіти.

В сучасних умовах інтеграції навчання у вищій школі України в освітній процес Європейського Союзу неможливо здійснити без налагодження міжнародного співробітництва. Державними документами адаптовано правове забезпечення освітнього процесу в Україні. Національна рамка кваліфікацій створює умови для запровадження мобільності в навчання та забезпечення безперервності в освіті. В наш час з'явилась можливість впроваджувати результати наукових досліджень на ринку міжнародного виробництва. Технології, що є результатами дослідження науковців та студентів українських навчальних закладів є конкурентоздатними. В результаті впровадження дуальної освіти у освітніх закладів з'явилась можливість займатись фандрейзинговою діяльністю та залучати фінансові ресурси для власних досліджень. Ще однією корисною перспективою відзначається впровадження дуальної освіти – створення громадських організацій в навчальних закладах. Це дозволить приймати участь в грантових конкурсах, вирішувати проблеми, що визначені в сфері туризму, залучати додаткові кошти для розвитку туризму в регіоні [39].

Законодавство визначає основні напрями для розбудови міжнародного співробітництва. На наш погляд, основою для налагоджування такого співробітництва є укладання договорів. Такі договори дозволяють здійснити обміни студентами, аспірантами, викладачами. Це дозволяє скорегувати освітні програми навчальних закладів. Заявляється можливість прослухати цікавий курс, прийняти участь у дослідженні. На основі двосторонніх договорів проводяться конференції або інші заходи з метою обговорення актуальних проблем та результати нових пошуків колег з інших університетів. Оскільки міждержавною мовою спілкування є англійська мова

і атестація наукових працівників вимагає її знання, затребуваним є налагодження видавничої діяльності. Оприлюднення у фахових виданнях результатів свої досліджень допомагають впровадити їх у практичну діяльність. Глобальний світ надає можливість отримувати знання в будь якій країні. Україна не є виключенням, навчальні заклади пропонують значний перелік освітніх програм для навчання іноземним студентам. Обмін досвідом науково-педагогічних працівників, знайомство з новими методиками викладання надає міжнародне співробітництво [39].

Третім напрямом концептуального проєкту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» є організація інноваційної діяльності студентів [39].

Закон України «Про вищу освіту» визначає напрями залучення студентської молоді до інноваційної діяльності та здобуття нових знань. Метою такої роботи є об'єднання освітньої, практичної та наукової діяльності. Закон наголошує, на те, що цей аспект роботи навчальних закладів є обов'язковим. Визначено також і суб'єктів інноваційної діяльності в навчальних закладах. Це наукові та науково-педагогічні працівники, фахівці підприємств, що співпрацюють з закладом освіти, студенти. Результатом діяльності, що пов'язана з інноваціями, можуть бути технології, як ті, що використовують на виробництві, так і соціальні. Керують процесом запровадження інноваційної діяльності відповідні державні органи, до складу яких входять навчальні заклади [39].

Заснування інноваційної діяльності в закладах вищої освіти відбувається через створення юридичної особи (організації), діяльність яких спрямована на впровадження наукових результатів в практичну діяльність та отримання прибутку від цієї діяльності. Окрім працівників навчального закладу, де започатковано інноваційну діяльність, до роботи залучають інші зацікавлені організації [39].

Стратегія розвитку інноваційної діяльності розрахована до 2030 року. В цьому документі передбачено збільшення фінансування досліджень

навчальних закладів. Отримати таке фінансування можливо через участь у конкурсі. Грантодавцями виступають окрім держави, бізнес структури, що зацікавлені у результатах дослідження. Бізнес-інкубатори, спілки раціоналізаторів, креативних індустрій, організації інтелектуальної творчості – приклади інституалізації інноваційної діяльності. Для цього необхідно співпрацювати з місцевим самоврядуванням для розбудови інфраструктури, створення консультативних формувань. Підвищення кваліфікації викладачів та керівників установ є ще одним напрямом розвитку інноваційної діяльності в закладі вищої освіти. Консультативна допомога може здійснюватись експертами, тренерами, супервізорами європейської спільноти. Таким чином, інноваційна діяльність студентів та науково-педагогічного складу навчальних закладів сприяє поширенню сучасних результатів досліджень, удосконаленню освітніх програм, розуміти вимоги глобального ринку [46].

Четвертим напрямом концептуального проекту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 Туризм є запровадження інклюзивного підходу до організації навчання та створення інклюзивного простору в закладі вищої освіти.

З 2009 року в Україні розпочався процес запровадження інклюзивного підходу в освіту. Протягом 2009-2020 р.р. ратифіковані міжнародні документи, напрацьована вітчизняна законодавча база, що відповідає міжнародним стандартам. Враховано вимоги Конвенції ООН про права людей з інвалідністю [20].

Створення соціального середовища, для отримання освіти для людей з інвалідністю визначено обов'язком держави. Люди з особливими освітніми потребами мають бути рівними з іншим школярами, студентами тощо. При розробці освітніх програм, навчальних планів слід враховувати їх особливості. Сучасне законодавство України захищає право людей з інвалідністю отримувати освітні послуги високої якості. На цей час інклюзивне середовище створюється в дитячому садку, школі, позашкільному закладі та закладах вищої освіти всіх рівнів акредитації. Для

організації освіта с інклюзивним підходом використовують різні форми навчання, що відповідають потребам учнів. Документи, затверджені Урядом України та Президентом вимагають від керівників закладів привести у відповідність архітектурне планування середовища, де навчаються особи з інвалідністю [36].

За підрахунками, в 2019-2020 навчальних роках 1312 осіб навчались в закладах освіти з інклюзивною формою навчання – в закладах освіти всіх рівнів акредитації [31].

Основні принципи при запровадженні інклюзивної освіти: забезпечення права на освіту, врахування особливостей розвитку, задоволення освітніх потреб на високому рівні, широкий спектр освітніх програм. Все це забезпечить доступ до навчання людей з особливими освітніми потребами. Для задоволення потреб навчальний заклад формує спеціальне освітнє середовище, використовуючи інклюзивний підхід. Сутність цього підходу полягає в створенні умов для організації інклюзивної освіти, запровадження методів навчання, що дозволять засвоїти навчальний матеріал [15].

Процес соціалізації людей с особливими потребами проходить неефективно в разі, коли вони відвідують спеціалізований заклад. Інтеграція в суспільство утруднена, інтереси такої людини не задовольняються, відсутнє спілкування з однолітками. Для нейтралізації негативних наслідків соціального обмеження людей с особливим потребами створюють інклюзивно-ресурсні центри.

До напрямів діяльності ресурсного центру можна віднести: психолого-педагогічна підтримка, колекційні послуги фахівців, гурткова робота для розвитку особистих інтересів. Фахові спеціалісти в якості тьютерів, супервізорів, фасилітаторів забезпечують ефективність та досяжність освітніх послуг. Для відкриття такого центру від навчального закладу необхідна системна робота по підготовці викладачів, підбору фахівців та облаштування приміщення центру. Батькам необхідно написати заяву на ім'я

керівника закладу та надати документи про особливі освітні потреби їх дитини. Для кожного студента команда фахівців центру готує індивідуальний план. Відповідальні за реалізацію плану – адміністрація закладу, науково-педагогічні працівники, фахівці – психологи, соціальні робітники [63], [72].

П'ятим напрямом концептуального проекту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 Туризм є налагодження роботи професійної он-лайн співпраці з закладами України, що готують бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

В умовах всесвітньої пандемії КОВІД-19 навчальний процес не переривається для спілкування та проведення різноманітних заходів, цьому сприяє використання Он-лайн-семінарів, вебінарів. Он-лайн-семінар – це різновид веб-конференції, проведення он-лайн-зустрічей чи презентацій через Інтернет в режимі реального часу. Учасники он-лайн конференцій для спілкування використовують всесвітню мережу Інтернет та спеціальне програмне забезпечення. Можна відмітити, що нестійкий Інтернет, старі моделі комп'ютерної техніки, що не дозволяють встановлювати сучасне програмне забезпечення несуть загрози для використання он-лайн конференцій. Карантинні обмеження, пов'язані з пандемією КОВІД -19, вимагають від викладачів, науково-педагогічних працівників навчальних закладів вищої освіти опанувати сучасні інформаційні технології. Та використовувати їх в навчальному процесі. Он-лайн конференції можливо використовувати в декількох варіантах – односторонній зв'язок. Одна сторона слухає, інша розповідає. Ще один варіант, коли відбувається двосторонній обмін інформацією, думками. Сучасна комп'ютерна техніка та інформаційні технології дозволяють демонструвати дошку викладача та залучати до інтерактивності студентів. Дошка допомагає візуалізувати інформацію - показувати таблиці, малювати, презентувати тези доповіді. Для оперативного обміну думками є можливість спілкуватись в чаті, ставити питання, писати короткі коментарі, надавати коротку інформацію.

Позитивною стороною он-лайн конференцій є можливість вести запис події та надавати її слухачам (за потребою) [33].

Перевага он-лайн-конференцій: інтерактивність; отримання запису вебінару; економія часу; економія коштів; можливість дотримання анонімності [33].

Недоліки вебінарів: відсутність емоційного зв'язку; різні часові пояси [33].

Таким чином, в умовах карантину під час пандемії КОВІД-19 он-лайн конференції є передовим методом спілкування серед фахівців та студентів. В сучасних умовах необхідно приділяти увагу підготовці майбутніх фахівців туристичного бізнесу, сприсяючись на зарубіжний та національний досвід підготовка кадрів туристичного напрямку. Вирішення проблеми невідповідності рівня кваліфікації випускників, підготовлених за спеціальністю 242 «Туризм» сучасним вимогам туристичної галузі вимагає запровадження нових інноваційних підходів до навчання та виховання студентів спеціальності Туризм з високими особистісними, діловими та професійними якостями.

2.2. Особливості практичної реалізації концептуального проекту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури

Для впровадження концептуального проекту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у ХДАК використаємо проектний підхід, сутність якого полягає в створенні нового одиничного продукту для вирішення визначеної проблеми.

Проект - це продукт інтелектуальної творчості з чітко визначеними параметрами, це варіант вирішення проблеми, це унікальна сукупність взаємопов'язаних робіт, це унікальна мета та шляхи досягнення цієї мети, це

певна послідовність подій, пов'язаних з певними видами діяльності, це вимірність результатів проекту [11].

Метод вирішення проблем, узгодження діяльності людей, вибір та застосування певних технологій діяльності, порядкувати необхідні матеріальні і фінансові ресурси, мінімізувати ризики – це означає проектний підхід [25].

Концептуальний проект застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у ХДАК можна віднести до оперативно-діяльнісного виду проектування, що означає формування оптимальної діяльнісної системи.

Аплікаційна форма проектної пропозиції має такі розділи: опис проблеми, мета і завдання проекту; проектна діяльність; інформаційна складова; очікувані результати; діяльність після виконання проекту; бюджет проекту (Додаток 3).

Розглянемо детально кожний з розділів аплікаційної форми проектної пропозиції.

Опис проблеми. В Україні створено 238 освітніх програм для підготовки бакалаврів в сфері туризму, які відповідають розробленому галузевому стандарту, але більшість з цих освітніх програм не враховують специфіку навчального закладу, мають однотипне назву «Туризм» або «Туризмознавство» та не використовують інновації, що передбачені в законодавстві України. Проблема полягає в тому, що ринок праці вимагає підготовлених фахівців, які орієнтуються в нових умовах розвитку суспільства, зокрема, туристичного бізнесу в умовах економічної кризи та світової пандемії. Але заклади вищої освіти не використовують при розробці освітніх програм інновації, що передбачені в законодавстві України та нові тенденції в розвитку туристичної галузі.

Цільова група, на вирішення проблем якої спрямовано проект – це викладацький склад кафедри туристичного бізнесу Харківської державної академії культури.

Мета проекту – розробити нову освітню програму для підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм», яка б враховувала специфіку Харківської державної академії культури та законодавчу базу України шляхом концептуальної розробки та запровадження політики інноваційних підходів в сучасних умовах економічної кризи та всесвітньої пандемії.

Завдання проекту:

1. Розробити та запровадити дуальну освіту на кафедрі туристичного бізнесу ХДАК.
2. Налагодити міжнародне співробітництво кафедри туристичного бізнесу з закордонними закладами вищої освіти.
3. Залучити студентів, які навчаються за спеціальністю 242 «Туризм» на кафедрі туристичного бізнесу ХДАК до інноваційної діяльності.
4. Створити на кафедрі туристичного бізнесу ХДАК інклюзивний простір для навчання студентів з інвалідністю.
5. Застосувати у діяльності викладачів кафедри туристичного бізнесу новітні методи навчання та налагодити професійну он-лайн співпрацю з закладами вищої освіти України, що готують бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Проектна діяльність. Для цього коротко опишемо заходи, що плануються у ході проекту та зазначимо партнерів для їх реалізації.

Для реалізації першого завдання необхідно розробити та запровадити дуальну освіту на кафедрі туристичного бізнесу ХДАК, для цього передбачено перелік заходів.

Розробити документ, що регламентує впровадження дуальної освіти на кафедрі туристичного бізнесу ХДАК. В документі необхідно передбачити порядок здобуття вищої освіти за дуальною формою. Складовими документу є мета, завдання, права та обов'язки, порядок організації зазначеної форми здобуття освіти. Важливим є і правила зарахування студентів за дуальною формою. Положенням необхідно визначити кількість семестрів – тривалість дуального навчання та структуру навчального плану. Наприклад, чотири дні

на тиждень студент відвідує заняття в академії, а два дні на тиждень працює на підприємстві, де йому призначають наставника (супервізора), який повинен отримувати заробітною платню за роботу зі студентом. Тобто супервізорів від туристичного підприємства необхідно зараховувати на 0,25 ставки для роботи на кафедрі. Впродовж днів, призначених для спільної роботи, куратор та студент працюють над спільним проектом. Туристичне підприємство зацікавлено в процесі інтеграції студента у виробничі умови. Студент отримує практичні знання та навички роботи на туристичному підприємстві. Слід зазначити, що після завершення навчання випускник не обов'язково повертається на роботу в туристичну компанію, де проходив практику (Додаток 1).

Положення затверджується на кафедрі туристичного бізнесу та визначається відповідальний за впровадження та реалізацію дуальної форми освіти. Партнером у реалізації дуальної освіти виступає адміністрація Харківської державної академії культури.

Для реалізації другого завдання концептуального проекту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури – налагодити міжнародне співробітництво кафедри туристичного бізнесу з закордонними закладами вищої освіти, передбачено наступні заходи:

- визначити заклади вищої освіти, що готують бакалаврів в державах Європейського союзу (Польща, Болгарія, Словенія, Чехія, Франція тощо);
- укласти угоди про співробітництво (Додаток 2);
- визначити напрями спільної дослідницької діяльності;
- приймати участь у міжнародних проектах у партнерстві з закладами вищої освіти держав Європейського Союзу;
- організувати спільні конференції та методичні наради щодо особливостей освітніх програм та методів навчання у вищій школі;
- застосовувати принцип мобільності для викладачів та студентів академії;

- проводити підвищення кваліфікації або стажування в закордонних закладах вищої освіти;
- організувати практику для студентів на базах практики закордонних закладів вищої освіти;
- приймати участь в програмах мобільності.

Партнерами у реалізації цих заходів є Центр міжнародної освіти і співробітництва Харківської державної академії культури, Центр безперервної освіти ХДАК.

У партнерстві з Центром забезпечення якості освіти та інноваційного розвитку кафедра туристичного бізнесу ХДАК реалізує заходи щодо виконання третього завдання концептуального проєкту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» – залучення студентів до інноваційної діяльності:

- організація та залучення студентів спеціальності 242 «Туризм» до стратегічного планування розвитку Академії та кафедри туристичного бізнесу – проведення щороку брейнстормінгу з визначення основних напрямів розвитку кафедри туристичного бізнесу та академії;
- проведення наукових досліджень що розвитку туризму в місті, регіоні, Україні, світ;
- розробка нового або удосконалення існуючого туристичного продукту (продуктові інновації);
- розробка нових технологій туристичної діяльності та впровадження їх в практику діяльності туристичного підприємства (техніко-технологічні інновації);
- дослідження та використання нового виду ресурсів для організації туризму (ресурсні інновації); визначення нових сегментів ринку, обслуговування нових груп туристів (маркетингові інновації) [24, с. 54];
- розробка нової освітньої програми для підготовки фахівців туристичного бізнесу інноваційного типу (широкий світогляд, критичне та креативне мислення, уміння навчатися та сприймати нове тощо).

Для реалізації четвертого завдання концептуального проекту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» – запровадження інклюзивного підходу до організації навчання та створення інклюзивного простору в закладі вищої освіти зазначимо такі заходи:

- розробка на кафедрі туристичного бізнесу дизайну інклюзивного освітнього середовища;
- проведення конкурсу «Навчання без бар'єрів» серед студентів та визначити переможця;
- запровадження універсального дизайну до облаштування аудиторії, розробка навчальних планів, освітніх програм, методів навчання, оцінювання результатів навчання максимально придатними до використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну [36, с. 107];
- запровадження нових підходів до організації освітнього процесу – обрати гнучкі способи представлення навчального матеріалу зважаючи на різні способи сприйняття інформації - візуальний, аудіальний, кінестетичний, залучати студентів до створення інклюзивного освітнього середовища;
- облаштування аудиторії допоміжним пристроями (для прослуховування, плеєри для відтворення аудіо інформації, спеціальні аудіо програми, що забезпечують озвучення електронних інформаційних ресурсів, принтери та дисплеї системи Брайля тощо);
- створення в бібліотеці ХДАК медіа теки – бібліотеки, що оснащена мультимедійними засобами поряд з друкованою літературою. Партнером в реалізації цього напрямку виступають бібліотека Харківської державної академії культури;
- організація в академії психологічного супроводу студентів з інвалідністю – партнер – кафедра психології та педагогіки.

Для реалізації п'ятого напрямку концептуального проекту – налагодження професійного он-лайн співпраці з закладами України, що готують бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» передбачено такі заходи:

- проведення методичних семінарів з застосування у викладацькій діяльності нових методів навчання;
- проведення круглих столів з актуальних питань розвитку туризму;
- проведення презентацій студентських наукових робіт;
- презентація нових екскурсій;
- проведення лекцій для студентів;
- проведення вебінарів для викладачів.

Інформаційна складова. В ході реалізації концептуального проекту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» необхідно інформувати студентів, викладачів академії. З цією метою матеріал щодо реалізації проекту буде розміщуватись в газеті «Бурсацькій узвіз», розміщення інформаційних матеріал на сайті ХДАК, в соціальних мережах, виступи в місцевих засобах інформації – на харківському телебаченні, проведення прес – брифінгу.

Очікувані результати. Якісні результати концептуального проекту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм»: розшириться співпраця кафедри туристичного бізнесу з підприємствами туристичного бізнесу, буде запроваджена дуальна освіта, залучено студентів до інноваційної діяльності; розроблена стратегія розвитку кафедри туристичного бізнесу студенти прийняли участь у формування інклюзивного простору на кафедрі туристичного бізнесу; налагоджена співпраця та партнерство серед структурними підрозділами академії; створено та регулярно оновлюється стратегія розвитку кафедри туристичного бізнесу.

Кількісні результати концептуального проекту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм»:

п'ять осіб з інвалідністю вступлять на навчання за спеціальністю 242 «Туризм», десять за іншими освітніми програмами; сто п'ятдесят студентів, які навчаються за спеціальністю 242 «Туризм» приймуть участь у заходах, що передбачені проектом, сім викладачів кафедри туристичного бізнесу відповідають за напрями концептуального проекту; чотири представника туристичних підприємств стануть супервізорами для студентів кафедри туристичного бізнесу протягом року відбудеться двадцять інформаційних публікацій; проведено двадцять он-лайн семінарів, вебінарів, круглих столів.

Діяльність після виконання проекту. Викладі кафедри туристичного бізнесу будуть продовжувати запроваджувати інноваційні підходи до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» для залучення ресурсів створена громадська організація, яка буде приймати участь у грантових конкурсах, займатись фандрейзинговою діяльністю.

Бюджет проекту. Для фінансування проекту передбачено такі статті витрат: Оплата послуг, пов'язаних із реалізацією проекту (в тому числі – послуги приватних підприємців з організації заходів, бухгалтерські, юридичні послуги тощо); Придбання обладнання (із зазначенням основних технічних характеристик); Матеріальне забезпечення (канцтовари, витратні матеріали тощо); Витрати на поліграфічні послуги; Оплата послуг зв'язку та Інтернет.

Таким чином, проектний підхід до запровадження інноваційних підходів при розробці нової освітньої програми дозволить розвинути партнерські відносини зі структурними підрозділами академії, залучить кошти для реалізації стратегії розвитку кафедри туристичного бізнесу, з'явиться нова освітня програм, що відповідає специфіці академії та особливостями регіону.

2.3. Методичні рекомендації щодо застосування сучасних методів навчання у викладанні туризмознавчих дисциплін на кафедрі туристичного бізнесу Харківської державної академії культури

Триває реформування вищої школи, що передбачає удосконалення системи вступу до вищої освіти, запровадження системи рейтингів для навчальних закладів та моніторинг кар'єри випускників, зміна система фінансування університетів, створення агентств кваліфікації, введення нової система захисту наукових робіт [3]. Важливим з точки зору Закону України Про вищу освіту є студентоцентрований та компетентнісний підхід до підготовки фахівців, конкретизація результатів навчання, перенесення уваги на практичну підготовку, запровадження дуальної освіти [39]. Для реалізації цих напрямів реформування освіти розроблено концептуальний проект застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури.

Компетентнісний підхід в навчанні допомагає набути конкурентоздатності в професійній діяльності. Нова освітня програм, що буде сформована на основі інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» у Харківській державній академії культури допоможе змоделювати фахові компетентності у фахівця-туризмознавця, сприяє стати конкурентним на ринку праці.

Компетентність, як і компетенція, є інтегральною характеристикою особистості, набутими нею якостями, де діяльність пов'язує ці два поняття. Для розуміння розглянемо семантику понять. «Компетенцію слід розглядати як знання, уміння і навички; компетентність – результат освіти та досвіду» [6, с. 957]. «Компетентна людина – це особистість із відповідними навичками, знаннями, уміннями й можливостями» [5, с. 145].

Р.Бояцис подає таке визначення компетенції: «Компетенція – це здатність розв'язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням

готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей» [5, с. 56]. «Певною мірою компетенції й компетентності використовуються, – зазначає М. Амстронг [1], – у зв'язку з результатами навчання. Компетенція може в широкому значенні відноситися до здібностей, умінь, можливостей, навичок, розуміння тощо. Компетентна людина – це особистість із відповідними навичками, знаннями, вміннями й можливостями» [1, с. 145]. Здатність людини для виконання певної конкретної діяльності потребує певних якостей особистості, спеціалізованого знання, формування особливі предметні навички, способи мислення, розуміння відповідальності за свої дія [49, с. 59].

Міжнародна комісія Ради Європи сформулювала перелік ключових компетенцій [74; 78;79].

Отже, компетентність – усвідомлене виконання функцій в трудовій діяльності; здатність навчатись протягом життя; будувати взаємодію та спілкування, проходити ефективний процес соціалізації.

На наше глибоке переконання, професійний компетентний фахівець з туризмознавства демонструє пізнавальний, ціннісний, творчий, комунікативний, соціальний особистісний потенціал. Професійна компетентність визначається на основі базового стандарту.

Для формування професійної компетентності майбутніх фахівців туристичної сфери важливим є запровадження в процес навчання інноваційних методів.

Практичний досвід ефективно можна отримати застосовуючи проблемне навчання – створення проблемних ситуацій та спонукання студентів до активної самостійної діяльності з розв'язання складних практичних завдань. Основними методами проблемного навчання є метод цілеспрямованих задач; алгоритмічний метод; запитально-відповідальний метод; метод пошукової бесіди, метод проблемного викладання [36 с. 156-157].

Проектне навчання допомагає студентам набувати знання та навички в процесі розробки та реалізації проектів. Сутність проектного навчання полягає в визначенні теми та мети проекту; планування заходів; збір та аналіз інформації; формулювання висновків. Основна перевага проектного методу – мотивація до самостійної роботи, формування комунікативних навичок [36, с. 158].

Спільне викладання активно використовується в інклюзивній освіті – проведення занять декількома викладачами в спільному фізичному просторі. Використовують декілька моделей спільного викладання. Консультування – на спільному занятті викладачі проводять консультації з досліджуваної теми за своїм фаховими напрямками. Співпраця - один викладає – інший допомагає. Паралельне – кожний викладач розповідає свою тему, доповнюючи іншого; Диференційоване викладання – спонукати аудиторію до дискусії. Викладання в команді – одна тема готується декількома викладачами, кожний доповідає власну частину матеріалу. До переваг спільного навчання можна віднести залучення всіх студентів до вивчення теми; об'єктивний моніторинг актуальних потреб студентів; забезпечення індивідуального супроводу [36, с. 160].

Набуття професійних компетентностей можливе завдяки інноваційним методам викладання. Звичайна лекція не вимагає від студента активності, заглиблення в матеріал, здатності критично мислити. Активізована лекція сприяє залученню студентів до активного обговорення матеріалу, здатності формулювати питання під час лекції. Використання сучасних технічних засобів та інформаційних технологій, цікавого роздаткового матеріалу сприяє активізації інтелектуальної діяльності студентів. Допоміжним засобом під час активізованої лекції виступає презентації. Саме вона допомагає сконцентрувати увагу студента на важливих аспектах досліджуваної теми. Візуалізація за допомогою малюнків, таблиць, діаграм, графіків, ілюстрацій стимулює студентів до творчості. Важливим доповненням до активізованої

лекції є можливість переглянути матеріал, який був записаний під час занять [54].

В процесі підготовки фахівців, діяльність яких буде пов'язана з управлінням, доречним буде використання науково-інформаційних лекцій. Залучення студентів до інноваційної діяльності потребує формування у них навичок аналізувати, інтерпретувати, об'єктивно передавати інформацію. Під час науково-інформаційних лекцій висвітлюються сучасні наукові досягнення з конкретної дисципліни. Під час науково-інформаційної лекції використовують інноваційні методи викладання – дебати, брейн-ринг, наукові діалоги, кейс-метод. Названий метод використовується для аналізу певної ситуації в професійній діяльності. Розгляд конкретних випадків на підприємстві, в тому числі туристичному, сприяє активізувати розумову діяльність студента, отримати консультації фахівця, знайти власний шлях вирішення проблеми [54].

Методи ігрової діяльності доцільно використовувати в процесі підготовки фахівців туристичного бізнесу з декількох причин. Перша причина – ігрові методи стимулюють навчальну діяльність студента, сприяють викликати зацікавленість до матеріалу. Друга причина – отримання практичного досвіду ігрової діяльності для формування анімаційних програм в сфері гостинності. Ігрові методи допомагають вирішувати конфліктні ситуації, навчатись вести переговори, керувати груповою діяльністю тощо [54].

Досягти високих результатів навчання допомагає створення освітнього середовища дружнього до студентів та викладачів. Суб'єкт – суб'єктна взаємодія характеризується двосторонню співпрацю по досягненню спільністю мети. Слід наголосити, що викладач уособлює головну компетентність закладу вищої освіти. Їх вмотивованість, активність, толерантність, рефлексія сприяють запровадженню інноваційних методів навчання.

Дисципліни навчального плану та цілісного освітнього процесу допомагають студентам сформувати мотивацію до діяльності в туризмі, виховують патріотизм, національну гідність, бажання розвивати туризм в Україні, відкривати нові види туризму, формувати сучасні туристичні послуги та продукти, стати соціально активним громадянином держави.

Мозковий штурм – це технологія ефективна, метою якої є формування професійних компетентностей, використовується на семінарських заняттях різних туризмознавчих дисциплін та допомагає зануритись у конкретну ситуацію, використовувати креативне мислення, визначати пріоритети, швидко реагувати. Алгоритм мозкового штурму – визначити мету, сформулювати проблему, сприяти генерації ідей у групі, проведення дискусії та групування ідей, вибір, оцінка ідеї.

Ділова гра як метод формування професійних компетентностей заслуговує на нашу увагу. За допомогою гри відбувається розвиток і закріплення знань, умінь і навичок, сприяє самостійній роботі студента, та організації групової взаємодії.

Інтерактивні і відео технології необхідні для розвантаження лекційного матеріалу і перемикання уваги студентів та налагодження зв'язку студента з викладачем, активізує самостійну роботу студента, дає можливість швидко і якісно засвоїти інформацію.

В сучасних умовах жорсткої конкуренції на ринку праці основою конкурентоспроможного менеджера індустрії туризму є професійна компетентність що є результатом формування загальнокультурних і професійних компетенцій.

Важливу роль у формуванні професійної компетенції туристичного фахівця відіграють як традиційні методики викладання, так і інноваційні: проектне навчання, актуалізована лекція, науково - інформаційні лекції, кейс-стадії, ігрові методи, мозковий штурм, ділова гра, інтерактивні і відео технології.

Висновки до Розділу 2

Сучасні умови потребують нових фахівців, підготовка яких повинна відбуватись з урахуванням особливостей сучасного світу. Розробка концептуального проекту щодо запровадження нових інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Проблема, на вирішення якої спрямовано розробку концептуального проекту є невідповідність рівня кваліфікації випускників закладу вищої освіти сучасним вимогам туристичної галузі.

Мета проекту – врахування зарубіжного та національного досвіду в сфері підготовки фахівців туристичного бізнесу з високими особистісними, діловими та професійними якостями.

Програмою передбачено п'ять напрямів впровадження інновацій:

- 1) запровадження дуальної освіти при підготовці бакалаврів спеціальності 242 «Туризм»;
- 2) застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» з налагодження міжнародного співробітництва з закладами вищої освіти;
- 3) застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» з залучення студентів до інноваційної діяльності;
- 4) запровадження інклюзивного підходу до організації навчання та створення інклюзивного простору в закладі вищої освіти;
- 5) налагодження роботи професійної он-лайн співпраці з закладами України, що готують бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Для впровадження концептуального проекту використано проектний підхід. В аплікаційній формі проекту визначено: опис проблеми, мета і завдання проекту; заходи - проектна діяльність; інформаційна складова; очікувані результати; діяльність після виконання проекту; бюджет проекту.

Цільова група, на вирішення проблем якої спрямовано проект – це викладацький склад кафедри туристичного бізнесу Харківської державної академії культури.

Мета проекту – розробити нову освітню програму для підготовки бакалаврів спеціальності Туризм, яка б враховувала специфіку академії та законодавчу базу України шляхом концептуальної розробки та запровадження політики інноваційних підходів в сучасних умовах економічної кризи та всесвітньої пандемії.

Завдання проекту:

1. Розробити та запровадити дуальну освіту на кафедрі туристичного бізнесу ХДАК.
2. Налагодити міжнародне співробітництво кафедри туристичного бізнесу з закордонними закладами вищої освіти.
3. Залучити студентів, які навчаються за спеціальністю 242 «Туризм» на кафедрі туристичного бізнесу ХДАК до інноваційної діяльності.
4. Створити на кафедрі туристичного бізнесу ХДАК інклюзивний простір для навчання студентів з інвалідністю.
5. Застосувати у діяльності викладачів кафедри туристичного бізнесу новітні методи навчання та налагодити он-лайн співпрацю з закладами вищої освіти України, що готують бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Визначено якісні та кількісні результати проекту.

Сучасна підготовка майбутніх фахівців туристичної сфери заснована на компетентністному підході, що допомагає студентам набути конкурентоздатність в професійній діяльності, вміти розв'язувати складні професійні задачі за допомогою інноваційних методів: проектне навчання, спільне викладання, активізована лекція, науково-інформаційні лекції, кейс-метод, ігрові методи, мозковий штурм, ділові ігри, інтерактивні і відео технології.

ВИСНОВКИ

1. Дослідивши підготовку фахівців туристичного бізнесу в західних країнах, виявлено такі специфічні особливості в системі підготовки фахівців туристичного бізнесу: наявність сертифікованих програм на підприємствах туристичного бізнесу, що допомагає отримати професію як безпосередньо на робочому місці, так і навчальному закладі; налагоджено тісний зв'язок закладів освіти та туристичних підприємств; при розробці освітніх програм враховується національна, місцева специфіка; начальні заклади отримують підтримку держави.

2. Перші освітні заклади з підготовки фахівців туристичної сфери з'явилися в Європі наприкінці XIX ст. в Швейцарії. Європейські школи туризму запровадили компетентнісний підхід в системі туристської освіти. Професійна туристська освіта Німеччини вважається однією з кращих в Європі, тут започаткована дуальна форма підготовки фахівців туристичної галузі. Особливістю польської системи підготовки професійних кадрів для туризму є забезпечення безперервної освіти. Навчальні заклади Європейського Союзу приділяють значну увагу організації закордонної практики для студентів; освітні програми передбачають чергування теоретичного семестру з практичним заняттями.

3. В Україні понад 50 навчальних закладів пропонують 238 освітніх програм для підготовки фахівців в галузі туризму. Розроблено освітні програми, які в своїй назві показують специфіку університету: Гастрономічний туризм, Готельно-ресторанний сервіс, Готельно-ресторанний сервіс та туроперейтинг; Міжнародний готельно-туристичний бізнес; Медичний та оздоровчий туризм; Міжнародний туризм; Сталий туризм; Туризм (морський та річковий); Туризмознавство; Міжнародний туризм, Економіка і організація туризму, Цифровий туризм. Зміст навчальних планів освітніх програм пропонує цікаві дисципліни, що формують специфічні компетентності, затребувані на ринку праці в у

туристичному бізнесі та враховують особливості сучасного стану економіки України та світу.

4. Для розробки концептуального проєкту застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» на кафедрі туристичного бізнесу Харківської державної академії культури використано проектний метод, що означає створенні нового оригінального одиничного продукту. Проектний підхід – методологія вирішення організаційно-технічних проблем щодо створення інноваційного продукту. Мета проєкту – впровадження інноваційних підходів щодо підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» на кафедрі туристичного бізнесу Харківської державної академії культури є врахування зарубіжного та національного досвіду в сфері підготовки фахівців туристичного бізнесу з високими особистісними, діловими та професійними якостями. Програмою передбачено п'ять напрямів впровадження інновацій задля ефективної підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм»:

- запровадження дуальної освіти при підготовці бакалаврів спеціальності 242 «Туризм»;
- застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» з налагодження міжнародного співробітництва з закладами вищої освіти;
- застосування політики інноваційних підходів до підготовки бакалаврів спеціальності 242 «Туризм» з залучення студентів до інноваційної діяльності;
- запровадження інклюзивного підходу до організації навчання та створення інклюзивного простору в закладі вищої освіти;
- налагодження роботи он-лайн співпраці з закладами України, що готують бакалаврів спеціальності 242 «Туризм».

Визначено цільову аудиторію проєкту, заходи щодо досягнення мети, статті витрат по проєкту, якісні та кількісні показники проєкту.

5. Сучасна підготовка майбутніх фахівців туристичної сфери заснована на компетентнісному підході, що допомагає студентам набутися конкурентоздатності в професійній діяльності, вміти розв'язувати складні професійні задачі. Для формування професійної компетентності майбутніх фахівців туристичної сфери важливим є запровадження в процес навчання інноваційних методів, таких як: Проектне навчання, Спільне викладання, Активізована лекція, Науково-інформаційні лекції, Кейс-метод, Ігрові методи, Мозковий штурм, Ділові ігри, Інтерактивні і відео технології тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амстронг М. Практика управління людськими ресурсами : учебник. Санкт-Петербург: Питер, 2014. 824 с.
2. Балабанов Г. В., Гришко Р. О. Сучасний стан національного ринку вищої професійної освіти в галузі туризму // Географія та туризм : наук. зб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2014. Вип. 28. С. 19–28.
3. Бодняк О. Буде, як у світі. Юрій Рашкевич про реформу вищої освіти. URL :http://tvoemisto.tv/exclusive/yuriy_rashkevych_pro_reformu_vyshchoi_osvity_naukovyyu_turyzm_ta_migratsiyu_studentiv_98497.html(дата звернення: 11.11.2020).
4. Бойчук А.П. Зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців туризму (на прикладі Німеччини) // Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 16-17 жовт. 2015 р.). Херсон, 2015. С. 114–117.
5. Бояцис Р. Компетентный менеджер. Модель эффективной работы. Москва, Hippo Publishing Ltd, 2008. 352 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 слів / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
7. Вступ. ОСВІТА.UA. URL :<https://vstup.osvita.ua/spec/1-40-1/0-0-1563-0-0-0/> (дата звернення: 15.11.2020).
8. Гонконгский политехнический университет : сайт. URL: <https://ccn.kz/university/polyu.html> (дата звернення: 10.10.2020).
9. Готельно-ресторанний бізнес : освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня галузі знань 24 "Сфера обслуговування", спеціальності 241 "Готельно-ресторанна справа" / Харків. нац. ун-т імені Семена Кузнеця ; розроб. О. А. Сущенко та ін. Харків, 2020. URL :<https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/OPP-Gotelno-restorannyj-biznes-Bakalavr.pdf> (дата звернення: 05.11.2020).
10. Готельно-ресторанний сервіс і туropolерейтинг : освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спец. – 242 «Туризм» галузі знань – 24 «Сфера обслуговування» / Чернів. нац ун-т імені Юрія Федьковича ; розроб.: О. Д. Король, Г. Я. Круль. Чернівці, 2019. URL :https://get.ucoz.net/_ld/4/445_Hotel_service.pdf (дата звернення: 8.12.2020).
11. Грантрайтинг: методичні рекомендації для органів публічної влади щодо написання проектних заявок / О.В. Кулініч та ін. ; за ред. О.В. Кулініча ; Харків. обл. держ. адмін. Харків, 2013. 78 с.
12. Гринько С. А. Ринок підготовки туристських кадрів: реалії і перспективи розвитку // Слобожанський науково-спортивний вісник. 2006. №10. С. 243-246.
13. Екологічний туризм : освітньо-професійна програма підготовки здобувачів першого бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальністю

- 242 «Туризм» галузі знань 24 «Сфера обслуговування» Кваліфікація: бакалавр з туризму / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України ; розроб.: І. П. Кудінова, Д. І. Басюк, О. О. Світлична. Київ, 2018. URL : https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/242_turizm_0.pdf (дата звернення: 12.12.2020)
14. Захарченко В.Ю. Підготовка фахівців сфери туризму у вищих навчальних закладах Чехії (на прикладі Празького економічного університету) // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. Старобільськ, 2012. №4, ч. 2. С.176-180.URL: https://tourlib.net/statti_ukr/zaharchenko.htm (дата звернення: 12.12.2020).
15. Інклюзивне навчання / М-во освіти і науки України : сайт. URL :https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya?fbclid=IwAR1QDjq5C4rt5XaBQ2PuL-ZuuRX_nIbVhJc5Y4RLL2c229J7mKoaZucxFbw (дата звернення: 8.12.2020).
16. Кашинська О. Є. Сучасний стан систем підготовки фахівців готельного господарства в розвинених країнах світу // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. Старобільськ, 2013. № 18, ч. 3. С. 152-160.
17. Килимистий С.М. Анімація в туризмі:навч. посібник. Київ : Вид-во ФПУ, 2007. 188 с.
18. Кнодель Л.В. Система образования в сфере туризма в Испании // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. Старобільськ, 2012. № 4, ч. 2. URL:https://tourlib.net/statti_tourism/knodel.htm. (дата звернення: 7.12.2020).
19. Кнодель Л. В. Система підготовки кадрів сфери туризму у Німеччині : монографія. Київ : ФПУ, 2007. 183 с.
20. Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 4.10.2020)
21. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
22. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти / М-во освіти і науки і України. URL :<https://www.kmu.gov.ua/news/koncepciya-pidgotovki-fahivciv-za-dualnoyu-formoyu-zdobuttya-osviti> (дата звернення:15.12.2020).
23. Львівський торговельно-економічний університет Львівський торговельно-економічний університет. Медичний та оздоровчий туризм : сайт. URL :<http://www.lute.lviv.ua/admissions/gss/sp-detail/medichnii-ta-ozdorovchii-turizm/?L=152> (дата звернення: 28.11.2020).
24. Мазуркевич І. О., Дзюба Т. А. Інноваційні підходи в діяльності туристичного бізнесу // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2016. № 3. С. 50–56.

25. Методичні вказівки до виконання практичних завдань з курсу "Управління спеціальними проектами в житлово-комунальному господарстві" (для студентів денної і заочної форм навчання спец. 7.050107, 8.050107 - „Економіка підприємства”, спеціалізації «Економіка підприємств міського господарства») / Харків. нац. акад. Міського господарства ; уклад.: Величко В. В., Телятник С. В. Харків : ХНАМГ, 2007. 84 с. URL :http://eprints.kname.edu.ua/3837/1/%D0%9C%D0%92_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%8C.pdf (дата звернення: 29.11.2020).
26. Міжнародний туристичний бізнес : освітньо-професійна програма спец. 242- «Туризм» перший (бакалаврський) рівень вищої освіти / Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна ; розроб. О. В. Євтушенко. URL :<http://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/755a0f03ee700b79ae88585e4b7cb516.pdf>(дата звернення: 23.11.2020).
27. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: (Бібліотека з освітньої політики) : колективна монографія / Бібік Н. М. та ін. ; під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ, 2004. С. 5–14.
28. Одеська національна академія харчових технологій : 242 ТУРИЗМ: Туризм. URL : https://pk.onaft.edu.ua/Pages_print_page_114.html (дата звернення: 12.12.2020).
29. Одеський Національний Морський Університет : сайт. URL :<https://onmu.odessa.ua/ua/1244> (дата звернення: 2.12.2020).
30. Освіта туристська // Енциклопедичний словник-довідник з туризму / авт.-уклад.: В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2006. URL :https://leksika.com.ua/13600916/turizm/osvita_turistska (дата звернення: 3.12.2020).
31. Офіційні засади інклюзивної освіти в Україні / Комунальна установа "Інклюзивно-ресурсний центр Недригайлівської селищної ради" : сайт. URL :<http://nedrygayliv.irc.org.ua/normativnopravovi-dokumenty-15-22-40-02-04-2019/>(дата звернення: 12.12.2020).
32. Педагогіка туризму : навч. посібник / В. К. Федорченко та ін. Київ : Видавничий дім "Слово", 2004. 296 с. URL :<http://infotour.in.ua/pedtur-1.htm> (дата звернення: 15.12.2020).
33. Переваги і недоліки вебінарів. URL :<https://etutorium.com.ua/blog/plus-i-minus-vebinarov> (дата звернення: 13.12.2020).
34. Плещан Х. Компетентнісний підхід в системі освіти та професійного становлення фахівців-туризмознавців на сучасному етапі // Вісник

- Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм : зб. наук. пр. Київ, 2019. Вип. 2. С. 142–156.
35. Польова Л. В. Особливості підготовки менеджерів по туризму у Польщі // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: зб. наук. праць. Київ: Тонар, 2007.
 36. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта :навч. посіб. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300с.
 37. Правик, Ю.М. Маркетинг туризму : підручник. Київ : Знання, 2008. 303с.
 38. Пражский экономический университет : сайт. URL: http://student-cz.ru/?page_id=1626 (дата зверення: 18.12.2020).
 39. Про вищу освіту : Закон України 1 лип. 2014 р. № 1556-VII. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата зверення: 19.12.2020).
 40. Про внесення змін до Закону України "Про туризм" : Закон України від 18 листоп. 2003 р. N 1282-IV. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1282-15#Text> (дата зверення: 19.11.2020).
 41. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти : Наказ М-ваосвіти і науки України від 12 груд. 2019 р. № 1551. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text> (дата зверення: 29.11.2020).
 42. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 4 листоп. 2018 р.№ 1068. URL :<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/242-turizm-bakalavr.pdf> (дата зверення: 6.12.2020).
 43. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 лип. 2002 № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 266.
 44. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347/2002. URL :<http://osvita.ua/legislation/other/2827/> (дата зверення: 16.11.2020).
 45. Про освіту : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата зверення: 3.12.2020).
 46. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 лип. 2019 р. № 526-р // Офіційний вісник України. 2019. № 57. С. 139.
 47. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від від 16 берез. 2017 р. № 168-р. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/168-2017-%D1%80> (дата зверення: 12.12.2020).

48. Про туризм : Закон України від 15 верес. 1995 року № 324/95. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 5.12.2020).
49. Развитие потенциала сотрудников : профессиональные компетенции, лидерство, коммуникации / Светлана Иванова и др. Москва : Альпина Паблишерз, 2018. 279 с.
50. Розроблення освітніх програм : метод. рекомендації / В. М. Захарченко та ін. ; за ред. В.Г. Кременя ; Нац. Акад. пед. наук України, Нац.Темпус / Еразмус+ офіс в Україні.Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. 120 с.URL :http://ibhb.chnu.edu.ua/uploads/files/metodrada/Rozroblennya_osv_program.pdf (дата звернення: 12.11.2020).
51. Романюк І. Дуальна освіта: як це працює? URL :<https://uba.ua/eng/news/7483/print/> (дата звернення:23.11.2020).
52. Сажнева Н. М., Арсененко І. А. Методичні рекомендації щодо проведення комплексної практики з фаху при підготовці фахівців з туризму в Україні // Вісник Луганського національного Університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки : зб. наук. пр. Луганськ, 2011. №14, ч.1. С.118–124.URL :http://tourlib.net/statti_ukr/sazhnjeva.htm (дата звернення: 09.12.2020)
53. Сакун Л. В. Основні тенденції системи підготовки професійних кадрів у сфері туризму Німеччини // Наукові записки. 2000. № 1. С. 287–305.
54. Саух І. В. Моделі професійної компетентності менеджера туристичної індустрії як основа конкурентоспроможності галузі // Економіка. Управління. Інновації. 2010. URL :http://tourlib.net/statti_ukr/sauh.htm (дата звернення: 23.11.2020).
55. Сталий туризм : освітньо-професійна програма за спеціальністю 242 «Туризм» Перший рівень одиничний 240 кредитів, бакалавр з туризму / Одес. держ. еколог. ун-т ; розроб. : О. Р. Губанова та ін. Одеса, 2016. URL :http://odeku.edu.ua/wp-content/uploads/OP- Stalij-turizm_-240-kr.pdf(дата звернення:23.11.2020).
56. Степанець Н. П. Досвід розвинутих країн у підготовці фахівців для сфери туризму: компетентісний підхід // Географія і туризм : наук. зб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2012. Вип.20. С.19-25.
57. Туризм : освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спец. – 242 «Туризм» галузі знань – 24 «Сфера обслуговування» , кваліфікація : бакалавр з туризму / Львів. торговельно-економічний ун-т ; розроб.: М. Я. Топорницька, І. М. Мельник, І. І. Тучковська. Львів, 2019. URL :http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/Academy/Osvita/OPP_Bakalavr/2019/Turyzm.pdf (дата звернення: 2.12.2020).
58. Туризмознавство :Освітньо-професійна програма / Нац. авіац. ун-т. URL :<https://nau.edu.ua/ua/menu/quality/ects/informatsiya-po-programah/bakalavr-aki/fakultet-mizhnarodnih-vidnosin/turizmoznavstvo-2.html> (дата звернення: 12.12.2020)

59. Туризмознавство : освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спец. 242 «Туризм», галузь знань 24 «Сфера обслуговування», освітня кваліфікація «Бакалавр з туризму» / Нац. авіац. ун-т ; розроб.: Балабанов Г. В. та ін. Київ, 2019. URL :https://nau.edu.ua/download/Quality%20Assurance_ukr/EKTS/2019_new/OPP_2019_New/FMV/242_Turizmoznavstvo/1_opp_242_bak_2019.pdf (дата звернення: 12.12.2020).
60. Туристична діяльність : освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спец. – 242 «Туризм» галузі знань 24 «Сфера обслуговування», освітня кваліфікація «Бакалавр з туризму» / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка ; розроб.: М. З. Гамкало та ін. Львів, 2019. URL :<https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/OPP-Turystychna-diial-nist-2019.pdf> (дата звернення: 21.10.2020).
61. Туристська освіта // Енциклопедичний словник-довідник з туризму / авт.-уклад.: В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2006. URL :https://leksika.com.ua/14470525/turizm/turistska_osvita (дата звернення: 25.10.2020).
62. Уварова Г. Ш. Шляхи поглиблення міжнародного співробітництва у підготовці кадрів для сфери туризму // Географія і туризм : наук. зб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2011. Вип.16. С.18-25.
63. Уряд визначив чіткі правила, як організувати інклюзивне навчання в позашколі / Департамент освіти і науки : сайт. URL :<http://osvita.sm.gov.ua/index.php/uk/1933-uryad-viznachiv-chitki-pravila-yak-organizuvati-inklyuzivne-navchannya-v-pozashkilli> (дата звернення:)
64. Факти про Німеччину. URL :<http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/uk/>(дата звернення: 26.12.2020).
65. Федорченко В.К. Досвід навчання професіоналів туризму в США // Педагогіка туризму : навч. посібник / В. К. Федорченко та ін. Київ : Видавничий дім "Слово", 2004. URL :https://tourlib.net/books_ukr/pedtur53.htm (дата звернення: 29.10.2020).
66. Федорченко В. К. Підготовка кадрів туризму в Україні: досвід навчально-науково-виробничого комплексу // Педагогіка туризму : навч. посібник / В. К. Федорченко та ін. Київ : Видавничий дім "Слово", 2004. URL :https://tourlib.net/books_ukr/pedtur6.htm (дата звернення: 18.10.2020)
67. Фокін С. П., Гайова О. М. Педагогічні аспекти підготовки фахівців туризму у вищих навчальних закладах України // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. 2010. Т.2, № 2. С. 154–158.
68. Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. Факультет управління та економіки : сайт. URL :<http://www.univer.km.ua/faculty.php?dekid=2> (дата звернення: 4.12.2020).

69. Цифровий туризм : освітньо-професійна програма першого рівня вищої освіти за спеціальністю 242 Туризм галузі знань 24 Сфера обслуговування, кваліфікація: ступінь вищої освіти бакалавр спеціальність «Туризм», спеціалізація «Цифровий туризм» / Київ. нац. торговельно-економічний ун-т ; розроб.: С. В. Хлопяк та ін. Київ, 2019. <https://knute.edu.ua/file/MjkwNQ==/3c10d5317e7190cd53144d8a32fd4c77.pdf> (дата звернення: 25.11.2020).
70. Черній Г. В. Досвід підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери в Україні та світі // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Київ, 2010. Вип. 26. С. 545–549.
71. Чорна Л. В. Організація якісної практичної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2008. Вип.124. С.80–85.
72. Як відкрити інклюзивну групу у вищій чи закладі профосвіти - уряд визначив відповідний порядок / М-во освіти і науки України : сайт. URL :<https://mon.gov.ua/ua/news/yak-vidkriti-inklyuzivnu-grupu-u-vishi-chi-zakladi-profosviti-uryad-viznachiv-vidpovidnij-poryadok> (дата звернення: 13.12.2020).
73. Borowec D. Hospitality Tourism Education. A Canadian Perspective. URL : <http://www.intstudy.com/articles/twehospi.htm> (дата звернення: 26.11.2020).
74. Connov M., Pokora J. Coaching and Mentoring at work: Developing Effective Practice. Maidenhead, Berkshire, United Kingdom:Open University Press, 2007. 263 p.
75. Coventry University London. URL :<https://www.coventry.ac.uk/london/> (дата звернення: 12.12.2020).
76. Faculty of International Relations : Department of Tourism : URL : <https://fir.vse.cz/departments/department-of-tourism/> (дата звернення: 12.12.2020).
77. Formica S. European hospitality and tourism education: differences with the American model and future trends // International Journal of Hospitality Management. 1996. p.317-323
78. Publicadministration after "New public management" / Organisation for economicco-operation and development. Paris : OECD publishing, 2016. 112p.
79. The Global Innovation Index 2017. Report. The Human Factor in Innovation. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2017-report> (дата звернення: 28.11.2020).
80. The Hotel School Sydney. URL :<https://www.educations.com/study-abroad/hotel-school-sydney/> (дата звернення: 20.11.2020).
81. University of Limerick // Wikipedia : free encyclopedia. URL :https://en.wikipedia.org/wiki/University_of_Limerick (дата звернення: 11.11.2020).

82. University: january 2020 :facts. URL
: <https://www.jwu.edu/files/pdfs/www2/JWUFactSheetUniv.pdf> (дата
звернення: 12.12.2020).
83. UNWTO TEDQUAL CERTIFICATION SYSTEM : сайт. URL:
<https://www.unwto.org/unwto-tedqual-certification-system> (дата звернення
11.10.2020).

ДОДАТКИ

Додаток 1**ПОЛОЖЕННЯ****ПРО ДУАЛЬНУ ФОРМУ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ
ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ****1. Загальні положення**

1.1. Це Положення визначає порядок здобуття вищої або фахової передвищої освіти за дуальною формою здобуття освіти.

1.2. Дуальна форма здобуття освіти у закладах вищої та фахової передвищої освіти (далі – заклади освіти) передбачає здобуття освіти, шляхом поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях (далі – суб'єкти господарювання) для набуття певної кваліфікації на основі договору.

1.3. Метою впровадження дуальної форми здобуття освіти є підвищення якості професійної підготовки здобувачів освіти.

Основними завданнями навчання за дуальною формою є:

- зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу із збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки;
- забезпечення взаємозв'язку, взаємопроникнення та взаємовпливу різних систем (наука і освіта, наука і виробництво чи громадський сектор) для впровадження важливих змін, спрямованих на підвищення якості освіти;
- підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечення національної економіки кваліфікованими фахівцями;
- посилення ролі роботодавців та фахових об'єднань у системі підготовки кваліфікованих кадрів від формування змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання;
- модернізація змісту освіти з метою приведення їх до відповідності сучасному змісту професійної діяльності;
- підвищення рівня конкурентоздатності випускників закладів освіти в умовах глобалізації та сприяння росту рівня зайнятості молоді;
- скорочення періоду адаптації випускників до професійної діяльності;
- підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання.

1.4. Права та обов'язки здобувачів освіти, закладів освіти та суб'єктів господарювання під час організації здобуття освіти за дуальною формою визначають закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про зайнятість населення», Кодекс законів про працю, Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти та іншими нормативно-правовими актами.

1.5. У цьому Положенні терміни вжито у такому значенні:

Координатор дуального навчання від закладу освіти – посадова особа закладу освіти, яка відповідає за організацію навчання за дуальною формою здобуття освіти та призначається керівником закладу освіти.

Координатор дуального навчання від суб'єкта господарювання – посадова особа, яка відповідає за організаційно-методичний супровід навчання за дуальною формою здобуття освіти та призначається керівником суб'єкта господарювання.

Куратор дуального навчання – педагогічний, науково-педагогічний працівник закладу освіти, який контролює виконання індивідуального навчального плану дуального навчання і програми практичного навчання на робочому місці за дуальною формою здобуття освіти та призначається керівником закладу освіти.

Навчання за дуальною формою – це форма організації освітнього процесу для здобувачів освіти денної форми, що здійснюється на основі встановлення рівноправного партнерства закладу освіти та суб'єкта господарювання, що володіє ресурсами, необхідними для здійснення практичного навчання здобувачів освіти на робочому місці в поєднанні з виконанням посадових обов'язків відповідно до трудового договору, з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптації в умовах реальної професійної діяльності.

Наставник дуального навчання – кваліфікований працівник суб'єкта господарювання, який керує навчанням здобувачів освіти на робочих місцях відповідно до програми практичного навчання на робочому місці та призначається керівником суб'єкта господарювання.

Інші терміни вживаються у значеннях, що визначені Законом України «Про освіту» та іншими нормативними документами.

2. Організація дуальної форми здобуття освіти

2.1. Заклад освіти приймає рішення про впровадження дуальної форми здобуття освіти на основі досліджень ринку праці та визначає перелік освітніх програм, за якими навчання за дуальною формою є доцільним.

2.2. Ініціювати організацію навчання за дуальною формою можуть суб'єкти господарювання та здобувачі освіти.

2.3. Заклад освіти призначає координатора дуального навчання від закладу освіти для забезпечення організації навчання за дуальною формою та ефективної комунікації між всіма зацікавленими сторонами.

2.4. Для організації здобуття освіти за дуальною формою можна залучати суб'єктів господарювання, діяльність яких відповідає профілю відповідних освітніх програм і які можуть забезпечити практичне навчання на робочих місцях для здобувачів освіти.

2.5. Діяльність суб'єкта господарювання щодо організації практичного навчання здобувача освіти на робочому місці під час здобуття освіти за дуальною формою не потребує ліцензування.

2.6. Здобуття освіти за дуальною формою здійснюється відповідно до освітніх програм закладу освіти. Особливості організації освітнього процесу за дуальною формою відображаються в навчальних планах.

2.7. Заклад освіти відповідає за реалізацією освітньої програми в повному обсязі. Суб'єкт господарювання, що є партнером організації дуальної форми здобуття освіти, відповідає за реалізацію програми навчання на робочих місцях, визначеної у договорі.

2.8. Заклад освіти має право організовувати навчання за дуальною формою для здобувачів освіти, які навчаються за денною формою та виявили особисте бажання, а також пройшли відбір у суб'єкта господарювання. При переході на дуальну форму здобуття освіти за здобувачем освіти зберігається джерело фінансування, стипендія та пільги, якщо такі є.

2.9. Процедура відбору здобувачів освіти для навчання за дуальною формою реалізують суб'єкти господарювання спільно із закладом освіти.

2.10. Заклад освіти має право організовувати навчання за дуальною формою для груп чи окремих здобувачів освіти з метою забезпечення їх індивідуальної освітньої траєкторії.

2.11. Для організації здобуття освіти за дуальною формою використовують різні моделі:

- інтегрована модель: модель поділеного тижня (кілька днів протягом тижня у закладі освіти, інша частина тижня – на робочому місці);
- блочна модель: навчання у закладі освіти та на робочому місці за блоками (2 тижні, місяць, семестр);
- часткова модель: частина навчання на робочому місці покривається за рахунок навчання у навчальних центрах.
- інші.

2.12. Відносини між закладом освіти, суб'єктом господарювання та здобувачем освіти з усіх питань організації навчання за дуальною формою регулюють це Положення, положення закладу освіти про здобуття освіти за

дуальною формою, тристоронній договір про здобуття освіти за дуальною формою, інші договори та законодавчі акти.

2.13. Форму типового договору про здобуття вищої, фахової передвищої освіти за дуальною формою затверджує центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

2.14. Практичне навчання на робочих місцях є складовою освітньої програми та обліковується у кредитах ЄКТС, і має становити не менше 30% від загального обсягу кредитів. Контроль за виконанням програми практичного навчання на робочому місці здійснюють спільно суб'єкт господарювання і заклад освіти.

2.15. Облік виконання обсягу освітньої програми за дуальною формою здійснюють відповідно до Положення про організацію освітнього процесу закладу освіти.

2.16. Оцінювання результатів навчання здобувача освіти здійснює заклад освіти спільно із суб'єктом господарювання.

2.17. Підсумкову атестацію здобувача освіти за дуальною формою освіти здійснюють у формі захисту кваліфікаційної дипломної роботи або у формі атестаційного іспиту. Тематику кваліфікаційної дипломної роботи або перелік питань для атестаційного іспиту погоджують із суб'єктом господарювання.

2.18. Інформація про здобуття освіти за дуальною формою має бути відображена у документах про освіту (додаток до диплома).

2.19. Інші питання, пов'язані з організацією дуальної форми здобуття освіти, визначає заклад освіти в частині, що не суперечить вимогам законодавства.

3. Порядок зарахування здобувачів освіти на навчання за дуальною формою

3.1. Підставою для організації навчання за дуальною формою здобуття освіти є заява здобувача освіти денної форми або, у разі недосягнення повноліття, заява одного з батьків чи інших законних представників, успішне проходження здобувачем освіти процедури відбору, яку реалізують суб'єкти господарювання спільно із закладом освіти, та підписання тристороннього договору і трудової угоди.

3.2. Після підтвердження наміру від суб'єкта господарювання щодо організації здобуття освіти за дуальною формою з конкретним здобувачем

освіти, заклад освіти готує тристоронній договір про дуальну форму здобуття освіти спільно із суб'єктом господарювання розробляє та погоджує індивідуальний навчальний план. Якщо суб'єкт господарювання, з яким укладено тристоронній договір, не має потужностей, щоб забезпечити виконання частини навчального плану щодо навчання на робочому місці в повному обсязі, навчальний заклад та суб'єкт господарювання можуть домовитись про співпрацю із іншими суб'єктами господарювання чи навчальними центрами для забезпечення здобувачеві освіти умов для виконання освітньої програми та індивідуального плану.

3.3. Укладання тристороннього договору про дуальну форму здобуття освіти передбачає обов'язкове укладання із здобувачем освіти трудового договору.

3.4. Переведення здобувачів освіти на дуальну форму здобуття освіти здійснюється, як правило, до початку навчального семестру, або протягом 14 календарних днів від його початку, за наказом керівника закладу освіти.

3.5. Форма та зміст поточної та підсумкової атестації здобувачів освіти визначає заклад освіти спільно із суб'єктом господарювання відповідно до вимог освітньої програми.

3.6. У разі переведення здобувача освіти на навчання за дуальною формою чи передчасного припинення дії договору про дуальну форму здобуття освіти за здобувачем освіти зберігається джерело фінансування освітньої послуги (бюджет, контракт за власні кошти, контракт за кошти третьої особи).

3.7. У разі переведення здобувача освіти, що навчається за кошти державного бюджету, на навчання за дуальною формою чи передчасного припинення дії договору про дуальну форму здобуття освіти за здобувачем освіти зберігається право на отримання стипендії та інших соціальних гарантій згідно з чинним законодавством.

4. Особливості реалізації навчання за дуальною формою

4.1. Для закладу освіти:

4.1.1. Після прийняття рішення про впровадження дуальної форми здобуття освіти за обраними освітніми програмами заклад освіти приймає відповідні внутрішні документи, призначає координатора навчання за дуальною формою від закладу освіти, може створювати необхідні структурні підрозділи.

4.1.2. Координатор дуального навчання від закладу освіти:

- організовує пошук та попередній відбір суб'єктів господарювання, діяльність яких відповідає профілю відповідних освітніх програм і може забезпечити формування програмних результатів навчання;
- ініціює та реалізує переговорний процес з суб'єктами господарювання щодо спільного впровадження дуальної форми здобуття освіти;
- готує та узгоджує двосторонні договори про співпрацю з суб'єктами господарювання щодо партнерства в організації здобуття освіти за дуальною формою;
- проводить інформаційну роз'яснювальну роботу серед здобувачів освіти щодо особливостей та переваг здобуття освіти за дуальною формою;
- координує організацію відбору здобувачів освіти, що бажають перейти на дуальну форму здобуття освіти та погоджує їх персональний склад з суб'єктами господарювання;
- організовує обговорення із суб'єктами господарювання змісту відповідних освітніх програм на предмет відповідності професійним стандартам та вимогам до компетентностей майбутніх фахівців;
- ініціює і контролює створення та узгодження програми навчання на робочих місцях;
- ініціює та контролює створення індивідуальних робочих навчальних планів;
- готує та погоджує з усіма сторонами договори про дуальну форму здобуття освіти;
- забезпечує неперервну комунікацію між усіма сторонами для усунення можливих недоліків в організації навчання та вирішення поточних проблем, що можуть виникати;
- ініціює та контролює призначення куратора дуального навчання для кожного здобувача освіти за дуальною формою;
- координує роботу кураторів дуального навчання;
- контролює проведення позапланового інструктажу здобувачів освіти з безпеки життєдіяльності в разі переходу на навчання за дуальною формою;
- бере участь в аналізі результатів та якості навчання за дуальною формою здобуття освіти і вносить пропозиції своєму керівництву щодо її поліпшення.

4.1.3. Куратор дуального навчання:

- формує індивідуальні навчальні плани, враховуючи потреби суб'єкта господарювання;
- забезпечує поточний контроль за виконанням індивідуального навчального плану;
- підтримує постійну комунікацію із здобувачем освіти та представниками суб'єкта господарювання (зокрема, наставником дуального навчання) з метою вчасного вирішення поточних питань та забезпечення виконання освітньої програми в повному обсязі;

- за потреби ініціює внесення змін до індивідуального навчального плану в процесі навчання за дуальною формою здобуття освіти.

4.1.4. Заклад освіти за потреби надає своєчасну методичну допомогу з організації навчання на робочих місцях співробітникам суб'єктів господарювання, задіяних в організації навчання за дуальною формою.

4.1.5. Заклад освіти може звертатися до суб'єктів господарювання із запитом щодо стажування в його підрозділах науково-педагогічних та педагогічних працівників.

4.1.6. Для контролю якості навчання заклад освіти має проводити регулярні зустрічі зі суб'єктами господарювання (не рідше одного разу на рік) та забезпечити зворотній зв'язок від здобувачів освіти за участі куратора про відповідність теоретичної та практичної частин програми навчання на робочих місцях.

4.1.7. Заклад освіти забезпечує можливість проведення спільного оцінювання результатів навчання здобувачів освіти за дуальною формою за участі представників відповідних суб'єктів господарювання.

4.2. Для суб'єкта господарювання:

4.2.1. Суб'єкт господарювання може звертатися до закладу освіти з ініціативою щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти.

4.2.2. Суб'єкт господарювання може вносити пропозиції щодо зміни змісту освітніх програм та оновлення навчальних планів, ініціювати створення нових освітніх програм у порядку, визначеному законодавством.

4.2.3. Суб'єкт господарювання призначає координатора дуального навчання від суб'єкта господарювання для забезпечення організаційно-методичного супроводу навчання за дуальною формою здобуття освіти та ефективної комунікації із закладом освіти.

4.2.4. Суб'єкт господарювання призначає здобувачеві освіти наставника дуального навчання з найбільш досвідчених кваліфікованих фахівців.

4.2.5. Суб'єкт господарювання проводить необхідні інструктажі з техніки безпеки та охорони праці здобувачів освіти на виробництві.

4.2.6. Суб'єкт господарювання контролює забезпечення здобувачів освіти необхідними предметами та засобами праці.

4.2.7. Суб'єкт господарювання створює умови для підвищення професійного рівня працівників, які здійснюють навчання здобувачів освіти на робочому місці (наставників).

4.2.8. Суб'єкт господарювання організовує погодження тристоронніх договорів про дуальну форму здобуття освіти та відповідні індивідуальні навчальні плани;

4.2.9. Координатор дуального навчання від суб'єкта господарювання:

- відповідає за співпрацю із закладом освіти з питань узгодження (створення, перегляду та удосконалення) освітньої програми, за якою навчатимуть за дуальною формою та індивідуальних навчальних планів;

- бере участь у відборі здобувачів освіти, що бажають перейти на дуальну форму здобуття освіти за відповідними освітніми програмами;

- супроводжує реалізацію практичної складової дуальної освіти на робочому місці відповідно до вимог освітньої програми та індивідуального навчального плану;

- забезпечує неперервну комунікацію із закладом освіти;

- здійснює контроль за розподілом та своєчасним переміщенням здобувачів освіти у структурних підрозділах суб'єкта господарювання;

- бере участь в аналізі результатів та якості навчання за дуальною формою здобуття освіти і вносить пропозиції своєму керівництву щодо її поліпшення.

4.2.10. Наставник дуального навчання

- здійснює керівництво навчанням здобувачів освіти у відповідності до програми практичного навчання на робочому місці та індивідуального навчального плану;

- сприяє адаптації здобувача освіти до робочого місця;

- бере участь у оцінюванні результатів навчання здобувачів освіти за дуальною формою спільно з уповноваженими представниками закладу освіти;

- може проходити спеціальну методичну підготовку щодо здійснення керівництва навчанням здобувачів освіти на робочих місця, в тому числі на базі закладу освіти.

4.2.11. Суб'єкт господарювання може надавати можливість стажування на виробництві педагогічним та науково-педагогічним працівникам закладу освіти.

4.2.12. Суб'єкт господарювання може пропонувати здобувачам освіти за дуальною формою укладання/продовження трудового договору після завершення навчання.

5. Фінансове забезпечення

6.1. Фінансування навчання за дуальною формою здійснюють коштом державного бюджету, коштом юридичних (фізичних) осіб, коштом суб'єктів господарювання та інших джерел, не заборонених законодавством.

Додаток 2**Umowa o współpracy
pomiędzy**

.....
 (miasto, kraj)

i
**Wyższą Szkołą Turystyki i Ekologii
 (Sucha Beskidzka, Polska)**

W uznaniu wspólnych interesów oraz w celu rozwinięcia i wzmocnienia relacji między dwoma uczelniami:

..... (.....) reprezentowany przez
 i Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej (Polska) reprezentowana przez Marię Grzechynkę – Kanclerza zawarły niniejszą umowę współpracy.

§ 1.

Celem umowy jest wspieranie i koordynowanie współpracy obu instytucji w zakresie edukacji i badań naukowych oraz w celu wzmocnienia ich wkładu do szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej.

§ 2.

Obydwie instytucje realizować będą wspólne cele w następujących działaniach:

- prowadzenie projektów badawczych,
- krótkie i długoterminowe wizyty naukowców i nauczycieli, wzajemne konsultacje,
- wymiana studentów w zakresie studiów (finansowanych w ramach projektów europejskich oraz płatnych przez studentów),
- rozwój programów studiów,
- wymiany profesorów i ekspertów w zakresie działań edukacyjnych,
- organizacja seminariów, konferencji, warsztatów i kursów specjalistycznych lub wykładów,
- przygotowanie wniosków dotyczących finansowania zewnętrznego (przygotowanie wspólnych projektów współpracy),
- prowadzenie programów wymiany kulturalnej,
- wspólne programy konsultacji i oceny (wymiana informacji o sytuacji na rynku i możliwościach),
- wspólne publikacje,
- wymiana materiałów, artykułów i innych publikacji,
- inne działania, wzajemnie uzgodnione.

§ 3.

Niezależnie od wyżej wskazanych pól współpracy uczelnianej Strony podejmą także współpracę, której celem będzie prowadzenie wspólnych studiów zgodnie z obowiązującym prawem wewnętrznym każdego z państw Stron. Celem współpracy międzyuczelnianej w tym zakresie ma być w głównej mierze możliwość uzyskania przez studenta jednocześnie dyplomu Uczelni Ukraińskiej i Polskiej. Szczegółowe zasady współpracy Strony uregulują dodatkowym załącznikiem do niniejszej umowy.

§ 4.

Podstawą współpracy uczelni oraz ich wydziałów jest realizacja niniejszej umowy i dostępność funduszy niezbędnych do podjęcia wspólnych działań. Instytucje zobowiązują się dołożyć wszelkich starań, aby znaleźć wsparcie finansowe niezbędne do wejścia w życie niniejszej umowy. Wszystkie zobowiązania, obowiązki i wydatki związane z projektami zatwierdzonymi na mocy niniejszej Umowy będą administrowane zgodnie z obowiązującymi praktykami i polityką uczelni oraz szczególnymi zasadami i warunkami określonymi przez agencje finansujące. Poszczególne wspólne działania zostaną uzgodnione przez podpisanie załączników w formie pisemnej zawierających uściślenia kwestii szczegółowych.

§ 5.

Strony niniejszej umowy zobowiązują się do regularnej wymiany informacji i materiałów dotyczących jego realizacji oraz wspólnego konsultowania wszelkich bieżących działań związanych z realizacją niniejszej umowy, a także późniejszych załączników szczegółowo regulujących formy współpracy.

§ 6.

Niniejsza Umowa zostaje zawarta na czas nieokreślony, licząc od daty podpisania przez obydwie instytucje. Każda instytucja może wypowiedzieć Umowę z zachowaniem sześciomiesięcznego okresu wypowiedzenia. Każde wspólne działanie projektu podejmowane między instytucjami może zostać rozwiązane z trzymiesięcznym okresem wypowiedzenia przez każdą instytucję.

§ 7.

Niniejsza umowa została sporządzona w dwóch egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron. Wejdzie ona w życie po zatwierdzeniu przez właściwe organy każdej instytucji. Umowa może zostać rozwiązana przez którąkolwiek ze stron w ciągu trzydziestu dni od pisemnego powiadomienia listem poleconym do właściwego przedstawiciela.

.....

Rektor

Data:

.....

Maria Grzechynka

Kanclerz

Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii
w Suchej Beskidzkiej

Data:

Додаток 3

ПРОЕКТНА ПРОПОЗИЦІЯ

Опис проблеми

Коротко і максимально конкретизовано опишіть головну проблему, на вирішення якої спрямований ваш проект. Зазначте цільову групу (групи), на вирішення проблем (-и) яких спрямовано проект.

Мета і завдання проекту

Опишіть мету та завдання проекту.

Проектна діяльність

Поясніть, як ви плануєте досягати мети проекту. Коротко опишіть, які саме заходи плануються у ході проекту. Зазначте, хто буде вашими основними партнерами у ході реалізації проекту.

Інформаційна складова

Зазначте, яким чином буде поширено інформацію про хід проекту та його напрацювання: (наприклад, прес-брифінги, інтерв'ю, поширення інформації у соціальних мережах тощо). Якщо проект передбачає друк інформаційних матеріалів – коротко обґрунтуйте потребу у їх виданні та опишіть їх зміст, обсяг, тираж, канали розповсюдження.

Очікувані результати

Опишіть конкретні кількісні та якісні результати, яких ви плануєте досягнути завдяки реалізації проекту.

Діяльність після виконання проекту

Як ваша організація продовжуватиме діяльність після закінчення грантового проекту? Чи можливий розвиток проекту за умови фінансування іншими фондами? За власні кошти? За кошти громади? Яких довгоочікуваних результатів ви прагнете?

Бюджет проекту

Зазначте статті витрат, які є необхідними для реалізації проекту.

Послуги, за які передбачається сплатити	Кількість постачальників послуг	Вартість послуги за одиницю часу або за одиницю	Термін надання послуг або кількість одиниць	Загальна сума за статтею	Очікуване фінансування від МФВ
Оплата послуг, пов'язаних із реалізацією проекту (в тому числі – послуги приватних підприємців з організації заходів, бухгалтерські, юридичні послуги тощо)					
Придбання обладнання (із зазначенням основних технічних характеристик)					
Матеріальне забезпечення (канцтовари, витратні матеріали тощо)					
Транспортні послуги (в тому числі пальне)					

1

Оплата комунальних послуг					
Оренда обладнання					
Оренда приміщень для реалізації проекту та (або) проведення заходів					
Витрати на поліграфічні послуги					
Оплата послуг зв'язку та Інтернет					
Інше... (ідентифікуйте інші витрати, пов'язані із загальною проектною діяльністю)					
РАЗОМ :					

